

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Jiří Jelínek

**Obraz válečných zajatců v amerických
médiích po nástupu Baracka Obamy**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Jiří Jelínek**

Vedoucí práce: **PhDr. Milan Kruml**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

JELÍNEK, J. Obraz válečných zajatců v amerických médiích po nástupu Baracka Obamy. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2015, Vedoucí bakalářské práce PhDr. Milan Kruml.

Abstrakt

Americký vztah k válečným zajatcům, přesněji řečeno jeho mediální zobrazení, je hlavním motivem této bakalářské práce. Tato práce si klade za cíl zjistit, zda tento vztah v amerických filmech a seriálech odpovídá reálnému přístupu americké administrativy k zajatcům. Ten se totiž od roku 2001 velmi proměňoval v závislosti na situaci v Afgánistánu a Iráku, ale také ve vztahu k rozhodnutím nejvyššího soudu a podpoře americké veřejnosti. Tato práce čerpá zj. z oficiálních dokumentů americké administrativy, a také z několika vybraných snímků (*24 hodin, Ve jménu vlasti, 30 minut po půlnoci a Přízraky z Abu Ghraib*). Výchozí teze, že se reálný přístup odrazil i ve snímcích, byla v práci v zásadě potvrzena, avšak rozdíly mezi snímky byly značné, a proto nelze výrok jednostranně paušalizovat.

Abstract

The US attitude towards the prisoners of war, more accurately its media portrayal, is the main theme of this bachelor thesis. The main goal of this thesis is to find out whether this attitude in real situation corresponds with the similar attitude in the US movies and series. The real one has been changing significantly since 2001 depending on the Afghanistan and Iraq situation, and also on the decisions of the Supreme Court of the US and the people opinion. This thesis is based on official documents of the US administration as well as on several movies (*24, Homeland, Zero Dark Thirty and Ghosts of Abu Ghraib*). The essential thesis whether the real attitude was reflected in the movies was generally confirmed, however the differences between pictures were considerable, therefore the overall generalization is not possible.

Klíčová slova

Váleční zajatci, obraz, média, film, vyslychání, mučení, válka proti terorismu, Spojené státy americké, Barack Obama, George Bush

Keywords

Prisoners of war, portrayal, media, film, interrogation, torture, war on terror, United States, Barack Obama, George Bush

Rozsah práce: 60 778 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27.7. 2015

Jiří Jelínek

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval svému vedoucímu práce panu PhDr. Milanu Krumlovi, který mne inspiroval k tomuto zajímavému tématu.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diploantky/diploanta: JELÍNEK Jiří	Razítko podatelny:
---	---------------------------

Imatrikulační ročník diploantky/diploanta: 2012/2013	
--	--

E-mail diploantky/diploanta: jiri.jel@email.cz	
--	--

Studijní obor/forma studia: Mediální studia - kombinované	
---	--

Předpokládaný název práce v češtině:

Obraz válečných zajatců v amerických médiích po nástupu Baracka Obamy

Předpokládaný název práce v angličtině:

Portrayal of war prisoners in american media after the election of Barack Obama

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2014/2015

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

Tato práce se bude zabývat problematikou válečných zajatců a jejich obrazem v amerických filmech a televizních seriálech. V rámci války proti teroru, kterou vyhlásil George Bush v reakci na události 11. září 2001, byly užívány veškeré možné prostředky k dopadení viníků. Jedním z těchto prostředků bylo také vyslýchání zajatců, kteří byli často mučeni, aby poskytli potřebné informace. Tento přístup se částečně změnil po zvolení Baracka Obamy, který takové jednání odsoudil. V roce 2009 byla na Obamův příkaz zavřena věznice na americké námořní základně Guantánamo, která byla Bushovou administrativou zřízena právě za účelem tvrdého vyslýchání válečných zajatců. Tato práce si klade za cíl zjistit, zda-li, a do jaké míry byla tato změna patrná i v amerických filmech a seriálech. Za tímto účelem zde bude nejprve porovnán oficiální deklarovaný vztah k válečným zajatcům, a následně budou porovnány vyobrazení těchto vztahů v několika snímcích.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod - stručné nastínění tématu, metoda a cíl práce

1. Oficiální přístup k válečným zajatcům

1.1. Období George Bushe

1.2. Období Baracka Obamy

2. Mediální obraz

2.1. Období George Bushe

2.1.1. Snímek 1 - snímek z Bushova období

2.1.2. Snímek 2 - snímek z Bushova období

2.2. Období Baracka Obamy

2.2.1. Snímek 3 - snímek z Obamova období

2.2.2. Snímek 4 - snímek z Obamova období

Závěr - shrnutí poznatků

Použitá literatura a prameny

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Píliři této práce bude několik amerických seriálů (např. Homeland) a filmů (Zero Dark Thirty), natočených mezi léty 2001 a 2014. Budou zde užity snímky jak z období Busha, tak z období Obamy. Dále zde bude také použita sekundární literatura týkající se války proti teroru, válečných zajatců atd.

Postup (technika) při zpracování materiálu:

V práci budou použity metody popisné (v první části), analytické (v druhé části) a komparativní (v obou částech práce).

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

CAMPBELL, D. Representing Contemporary War. In. Ethics & International Affairs, Volume 17.2 (Fall 2003). [online]. [cit. 2014-6-3]. Dostupné z:

<https://www.carnegiecouncil.org/publications/journal/17_2/review_essays/1029.html/:pf_printable>

-> v tomto článku se Campbell zabývá mediální etikou a zobrazováním války v médiích. Zaměřuje se zj. na fotografie z války v Iráku.

CLEWS, Emily. Torture and the Impact of 24 on America After 9/11: Everybody Breaks Eventually. In. www.e-ir.info [online]. [cit. 2014-06-03]. Dostupné z:

<<http://www.e-ir.info/2014/01/06/torture-and-the-impact-of-24-on-america-after-911/>>

-> V této studii se autorka zabývá problematikou mučení, jejím zobrazováním v médiích a následným dopadem na publikum. Využívá při tom jednak dobových filmů, výzkumů veřejného mínění, a také autobiografie vojáků.

KELLNER, D. 9/11, Spectacles of Terror, and Media Manipulation: A Critique of Jihadist and Bush Media Politics. In. <http://gseis.ucla.edu/> [online]. [cit. 2014-06-03]. Dostupné z:

Dostupné z:

<<http://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/911terspectaclemedia.pdf>>

-> V této práci se Keller zabývá rolí médií, kterou sehrály ve válce proti terorismu během Bushovy administrativy. Kritizuje jak islámskou, tak americkou stranu za manipulaci s médii.

MERSKIN, D. The Construction of Arabs as Enemies: Post-September 11 Discourse of George W. Bush. In. MASS COMMUNICATION & SOCIETY, 2004, 7(2), 157–175. [online]. [cit. 2014-06-03]. Dostupné z:

<<http://www.asc.upenn.edu/usr/ogandy/C45405%20resources/Merskin%20the%20construction.pdf>>

-> Autorka se v této práci zabývá Bushovými projevy, které kritizuje za jejich manipulaci s americkou veřejností. Podle ní Bush využil tradičního schématu vytvoření nepřítele.

STEINER, T. Dealing with a nation's trauma: Allegories on 9/11 in contemporary U.S. television drama narratives and the case of 'Homeland'. In. <http://academia.edu> [online]. [cit. 2014-6-3]. Dostupné z:

<http://www.academia.edu/2272123/Dealing_with_a_Nations_Trauma_Allegories_on_9_11_in_Contemporary_Serial_US_Television_Drama_Narratives_and_the_case_of_Homeland>

-> Autor se v této práci zabývá problematikou 11. září z pohledu teorie tramatu. Zabývá se zde posunem, ke kterému došlo v remediaci této události.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

ETČER, T. Válka s terorismem a strategie zadržování. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav politologie. 2012.

GURSKÁ, Z. Mezinárodní terorismus a lidská práva. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Katedra mezinárodního práva. 2011.

KVĚTOVÁ, L. Guantánamo: Mezi bezpečností a lidskými právy Věznice na Guantánamu v americkém veřejném diskurzu během prezidentství George W. Bushe. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Katedra amerických studií. 2011.

KOLLÁROVÁ, T. Zákaz mučení v mezinárodním právu. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Katedra mezinárodního práva. 2012

Datum / Podpis studenta/ky

3.

června

2014

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

**Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga
pedagožky/pedagoga**

Datum / Podpis

Obsah

ÚVOD.....	2
1 ROLE MÉDIÍ VE SPOLEČNOSTI A JEJICH VLIV.....	6
2 OFICIÁLNÍ PŘÍSTUP USA K VÁLEČNÝM ZAJATCŮM.....	9
2.1 ŽENEVSKÁ KONVENCE.....	10
2.2 ÚSTAVA SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH.....	11
2.3 ÚMLUVA SPOLEČENSTVÍ NÁRODŮ PROTI MUČENÍ.....	12
2.4 MEMORANDUM OF NOTIFICATION.....	12
2.5 MEMORANDUM PREZIDENTA BUSHE ZE 7. ÚNORA 2002.....	13
2.6 ACTION MEMO FROM WILLIAM J. HAYNES TO DONALD RUMSFELD.....	14
2.7 DETAINEE TREATMENT ACT.....	14
2.8 RASUL VS. BUSH (2004), HAMDAN VS. RUMSFELD (2006) A BOUMEDIENE VS. BUSH (2008).....	15
2.9 EXECUTIVE ORDER 13491 OF JANUARY 22, 2009.....	16
3 ANALÝZA VYBRANÝCH SNÍMKŮ.....	18
3.1 24 HODIN (24).....	20
3.2 VE JMÉNU VLASTI (HOMELAND).....	22
3.3 30 MINUT PO PŮLNOCI (ZERO DARK THIRTY).....	23
3.4 PŘÍZRAKY Z ABU GHRAIB (GHOSTS OF ABU GHRAIB).....	25
ZÁVĚR.....	28
SUMMARY.....	34
POUŽITÁ LITERATURA.....	35
SEZNAM PŘÍLOH.....	39

Úvod

Třetího února 2015 se na internetu objevilo video¹, zachycující násilnou smrt jordánského pilota, zajatého organizací Islámský stát. O několik dní dříve Islámský stát zveřejnil několik podobných videí², ve kterých byli popraveni dva japonští novináři. Ačkoli formálně válka vyhlášena nebyla, tak v místě již nějaký čas ozbrojený konflikt probíhá, a proto lze všechny tyto rukojmí označit jako válečné zajatce. A právě na válečné zajatce a jejich zobrazení v amerických médiích se soustředí tato bakalářská práce.

Vraťme se nyní o třináct let zpět, do 11. září 2001, jednoho z milníků novodobých dějin. Tento den si všichni vryli do paměti jako den, kdy zemřely tisíce nevinných lidí. Tento den však odstartoval i mnohé události, které značně ovlivnily další vývoj společnosti. Byla zpřísněna kontrolní opatření na letištích a v metru. Světové burzy zažily prudký pokles cen. Evropská unie se v zájmu bezpečnosti a užší spolupráce uchýlila k dalšímu rozšíření. A v neposlední řadě došlo ke sjednocení amerického národa³, který se rozhodl pomstít své občany a vyhlásit válku teroru. „*Nasměřujeme všechny dostupné zdroje – všechna diplomatická řešení, všechny nástroje získávání informací, všechny nástroje zákoného donucení, veškerý finanční vliv, a také jakoukoli válečnou zbraň, která bude potřeba – s cílem rozrušit a porazit globální teroristickou síť.*“⁴

V předchozím citátu George Bushe lze nalézt velké odhodlání. Lze v něm, ale také nalézt slovní spojení „*všechny nástroje získávání informací*“⁵. Způsob získávání informací totiž odpovídá vztahu, jaký zaujímala vůči zajatcům americká armáda a administrativa.

George Bush se v reakci na události 11. září rozhodl v zájmu prevence posílit pravomoci výzvědné služby. To také o několik měsíců později podpořil zřízením

1 Islamic State shows burning of hostage, Jordan vows 'earth-shaking' response. In. *REUTERS*. [online] [cit. 2015-2-15]

2 Islamic State says it has beheaded second Japanese hostage Goto. In. *REUTERS*. [online] [cit. 2015-2-15]

3 BUSH, G. In. *ADDRESS TO THE JOINT SESSION OF THE 107TH CONGRESS*. [online] [cit. 2015-2-15]

4 *Tamtéž.*

5 V or. „*Every tool of intelligence*“.

speciálního detenčního zařízení na americké vojenské základně v zálivu Guantanámo. Zde byli drženi a vyslýcháni američtí zajatci, aniž by jim byl přiznán oficiální status zajatce. Tito zadrženi potom byli vyslýcháni často nedůstojným a krutým způsobem. Tento přístup k „válečným zajatcům“ se však od zřízení věznice v roce 2002 postupně měnil. Zhruba do poloviny roku 2005 byli zajatci zadržováni a vyslýcháni stylem čím tvrdší metody, tím více získaných informací. To je samozřejmě omyl, kterého se dopouštěla většina nezkušených vyslýchatelů.⁶ Moderní výsledky spoléhají více na pozitivní přístup a navazování důvěry. Tento přístup začal být rozporován v roce 2004, kdy Nejvyšší soud Spojených států rozhodl⁷, že zadrženi mají právo se odvolat k soudu k přezkoumání svého případu. Celá věc potom dosáhla nového rozměru v roce 2005, kdy 2. listopadu vyšel v amerických novinách článek o utajovaném programu CIA na zadržování a vyslýchání zajatců. Pod tlakem veřejnosti byla americká administrativa nucena vytvořit nový zákon, který se válečnými zajatci zabýval. V průběhu tří let vyšly nakonec zákony dva⁸. Oba však byly záhy rozporovány u Nejvyššího soudu a prohlášeny za nevyhovující pod Ženevskou úmluvou a Ústavou Spojených států. Vyvrcholením tohoto obratu ve vztahu k zajatcům znamenal příchod Baracka Obamy do úřadu prezidenta, který svým nařízením přikázal Guantanámo, a jiná detenční zařízení uzavřít..

Cílem této práce je tedy zjistit, jakým způsobem jsou váleční zajatci portrétováni v amerických seriálech a filmech, a zda tento obraz odpovídá skutečnosti. Podobně jako došlo k posunu v oficiálním přístupu americké administrativy k těmto zajatcům, tak i tato práce vychází z předpokladu, že určité změny doznalo i jejich zobrazování ve seriálu a filmu. Toto tvrzení je v práci ověřováno pomocí srovnání snímků z období Bushovy administrativy a z období administrativy Obamovy. Z kapacitních důvodů této práce nelze přímo porovnávat chování skutečných vojáků a vyslýchatelů se zacházením v seriálech a filmech. Na druhé straně ale lze porovnávat to, jaký přístup měla k zajatcům Bushova a Obamova administrativa, jak se vyjadřovali jednotliví politici a úředníci o zajatcích, a jakým způsobem takového zajatce-nepřítele vymodelovali před americkým publikem. Lze to porovnat s konkrétními portréty zajatců, a vzorci zacházení s nimi, v seriálech a filmech.

Časový úsek pro tuto práci je ohraničen datem 11. září 2001, neboť v tento den

6 Tomu do jaké míry byli vyslýchatelé CIA ovlivněni televizí a fikčním seriálem, se věnuje práce Emily Clews, která je zmíněna v první kapitole této práce.

7 Viz. *Rasul vs. Bush*.

8 Viz. *Detainee Treatment Act* a *Military Commission Act of 2006*.

začala Bushova válka proti teroru, která jak lze usuzovat dle současných událostí na blízkém východě, stále ještě neskončila.

Metody použité v práci jsou tři; popisná, srovnávací a analytická. Popisná metoda slouží k uvedení historického a teoretického rámce celé práce, a částečně také k popisu jednotlivých snímků. Metoda srovnávací je použita jednak při porovnávání jednotlivých snímků mezi sebou, a jednak mezi srovnáním výsledků výzkumu s oficiálním přístupem USA k válečným zajatcům. Metoda analytická je použita při zpracování jednotlivých snímků.

V této práci pracuji s několika typy zdrojů, primárními a sekundárními prameny, elektronickými dokumenty a videi. Základními pilíři práce je čtveřice televizních seriálů a filmů (*24 hodin*⁹, *Ve jménu vlasti*¹⁰, *30 minut po půlnoci*¹¹ a *Přízraky z Abu Ghraib*¹²), proti nimž stojí několik mezinárodních smluv (*Ženevská úmluva*, *Úmluva Společnosti národů proti mučení*) a amerických dokumentů (*Ústava Spojených států amerických*, *Memorandum of Notification*, *Memorandum prezidenta Bushe ze 7. února 2002*, *Akční memorandum Williama Haynese Donaldu Rumsfeldovi*, *Detainee Treatment Act*, *Executive Order 13491 z ledna 2009*, a tři verdikty nejvyššího soudu – *Rasul vs. Bush*, *Hamdan vs. Rumsfeld* a *Boumediene vs. Bush*), které tvoří protipól zmíněným snímkům. Z uvedených dokumentů je v práci odvozen oficiální přístup a pohled americké armády a administrativy na válečné zajatce, který je poté konfrontován s vyobrazením tohoto vztahu ve vybraných snímcích. Zvláštní roli hraje dokument *Přízraky z Abu Ghraib*, který na rozdíl od ostatních snímků není fikcí, ale zachycením skutečnosti.

Sekundární literatura zde hraje roli dotváření kontextu a uceleného pohledu na věc. Zmíním zde zj. práci Emily Clews (*Torture and the Impact of 24 on America After 9/11*), v níž autorka nachází pozoruhodné spojitosti televizního vysílání a využívání jeho důsledky s užíváním rozšířených vyslyšacích metod¹³, a také článek zpravodajského serveru Sydney Morning Herald (*CIA torture report: a timeline*), který posloužil pro velmi rychlou a přehlednou orientaci v tomto velice obsáhlém tématu. V práci je samozřejmě použito mnoho dalších zdrojů, veškeré jsou vypsány v sekci použité literatury.

9 *24 hodin* v or. *24*.

10 *Ve jménu vlasti* v or. *Homeland*.

11 *30 minut po půlnoci* v or. *Zero Dark Thirty*.

12 *Přízraky z Abu Ghraib* v or. *Ghosts of Abu Ghraib*.

13 Viz kapitola 2.

Práce je rozčleněna do čtyř kapitol plus úvod a závěr. První kapitola se zabývá rolí médií ve společnosti a jejich vlivem na společnost samotnou. Zde je také nastíněna relevance tématu. Ve druhé kapitole je popsán oficiální přístup Spojených států k válečným zajatcům po roce 2001, z čeho vychází a jak se proměňoval. Třetí kapitola obsahuje samotnou analýzu vybraných snímků, přičemž je zde nejprve popsán postup a proměnné, které jsou později ve snímcích sledovány. Poslední kapitola práce se věnuje kritikám samotných snímků a jejich reflexi ve vztahu k oficiálnímu přístupu USA. Na závěr jsou shrnuty dosavadní poznaky a průběh práce.

Struktura práce byla oproti předpokládanému členění částečně upravena, a to kvůli kontextu a ucelenosti práci. Do úvodní části jsem se rozhodl přidat kapitolu shrnující roli a vliv médií na společnost, což logicky uvozuje celé téma práce. Druhé změny doznala také závěrečná část práce, do které jsem zařadil kapitolu zabývající se kritikami, a reflexí daných snímků ve vztahu k realitě. Tímto krokem jsem pouze přesunul část z informací ze závěru do těla práce samotné.

1 Role médií ve společnosti a jejich vliv

V této kapitole jsou popsány dva způsoby jak lze přistupovat k médiím ve společnosti. Dále jsou zde rozlišeny dva druhy vlivu, kterým média disponují, a které jsou následně identifikovány na příkladu.

Teorií zabývajících se rolí masových médií existuje mnoho. V kontextu této práce jsou zmíněny pouze dva hlavní přístupy, sociocentrický a mediocentrický.¹⁴ První z uvedených považuje za středobod společnost, která určuje povahu a obsah médií. Zde jsou média pouhým zrcadlem společnosti, na jejíž změny následně reagují. Druhým výkladem je přístup mediocentrický. Zde je těžiště naopak v médiích, která hrají aktivní roli při utváření společnosti. V tomto případě jsou média nositeli společenské změny. Ačkoliv se může zdát, že se tyto přístupy navzájem spíše vylučují, tak v České republice je tomu spíše naopak. V tomto kontextu stačí připomenout současného ministra financí Andreje Babiše, který je shodou okolností také vlastníkem jedné z největších českých mediálních agentur. Díky tomuto propojení médií a politicko-ekonomické sféry je obtížné, ne-li nemožné určit, zda je společenským hybatelem Babiš novinář, nebo Babiš politik. Rozlišovat je přitom není nutné, neboť se jedná o tutéž osobu. Co se však této práce týče, ta vychází zj. z výkladu sociocentrického. Předpokládá totiž, že mediální obsah je tvořen na základě politicko-ekonomických struktur. Tedy, že mediální zobrazení válečných zajatců odpovídá jejich skutečnému postavení ve společnosti.

Samotný vliv médií lze rozdělit na dvě části. Dle Jana Jiráka¹⁵ je prvním vlivem pouhá existence nějakého média, a tím druhým je konkrétní sdělovaný obsah v tomto médiu. Každý si jistě dovede představit svůj život bez existence telefonu, internetu nebo televize. Ten kdo si to představit nedokáže naráží právě na ohromný vliv média samotného, které se stalo nedílnou součástí našeho života. Každý člověk denně přijde do styku s desítkami médií, aniž by si to uvědomil. Přitom článků, které by detailně pokrývaly tuto oblast mnoho není. Je to dáno samotnou podstatou médií, které se neustále mění a vyvíjí. Navíc ke zjišťování důsledků využívání určitého média je často potřeba i několikaletý, až generační odstup. Není proto divu, že mnohem oblíbenějším předmětem zkoumání bývají mediální obsahy. Už jen proto, že se takovýto vliv

14 MCQUAIL, D. IN. *Úvod do teorie masové komunikace*, s. 21 – 31.

15 JIRÁK, J. O účincích médií, In. *Metodický portál učitelů RVP*. [online] cit. 2015-4-7].

mnohem snáze zkoumá a dokazuje.¹⁶ Vztahu těchto dvou vlivů se věnoval i Marshall McLuhan¹⁷, který za klíčové považoval médium jako takové, a nikoliv sdělovaný obsah. Podle něj totiž forma a způsob fungování vypovídají o fungování společnosti, přičemž sdělovaný obsah je méně podstatný. Tato práce se z pochopitelných důvodů věnuje pouze vlivu mediálních obsahů, konkrétně tedy dvou seriálů a dvou filmů.

Pro kontext této práce ještě zmíním práci Emily Clews z Velké Británie na téma *Torture and the Impact of 24 on America After 9/11*.¹⁸ V ní se autorka zabývá fiktivním seriálem *24 hodin* a jeho vlivem na americkou společnost. Využila přitom několika průzkumů veřejného mínění týkajících se otázky mučení, které porovnála s obsahem seriálu. Došla přitom k překvapujícímu výsledku. Vysílání seriálu *24 hodin* se shodovalo s postupnou proměnou názorů americké veřejnosti na mučení¹⁹. Ale nejen to. Po analýze jednotlivých dílů seriálu zjistila, že v roce, kdy podpora mučení překonala jeho odpůrce, bylo také vysíláno nejvíce epizod, v nichž byl někdo mučen. Ačkoliv tuto shodu nelze považovat za jasný důkaz, možný vliv zde existuje. Clews svoji práci rozvinula ještě dalším směrem. Z různých vojenských materiálů a biografií zkoumala užívání tzv. rozšířených výslychacích technik²⁰ v Iráku a Afgánistánu. Zjistila, že většina vyslychatelů byla nezkušená a velmi málo připravená. Překvapivě se tito vojáci namísto k velení obrátili k televizi, kde pro sebe čerpali inspiraci právě v seriálech. Nehleděli však již na jejich fiktivní charakter, ani na specifické podmínky. Přijali fiktivní zobrazení jako zažitou praxi a podle ní se také k vyslychaným chovali.

Na příkladu práce Emily Clews je jasně vidět dvojitý vliv televize. Z hlediska obsahu je to ona proměna názorů veřejnosti, která odpovídá vysílání daného seriálu. Navíc seriál jako takový posloužil jako zdroj inspirace pro nezkušené vojáky-vyslychatele v Iráku a Afgánistánu. Z hlediska samotné existence média se jedná o přístup, který vojáci při sledování zaujali. Navzdory fiktivnímu charakteru seriálu vojáci přijali televizi jako autoritu, která zobrazuje skutečnost, aniž by se zamýšleli nad původem informací.²¹ To

16 V klasickém šetření se první skupina vystaví mediálnímu obsahu, zatímco druhá kontrolní skupina zůstává nevystavena. Ta potom slouží pro porovnání změn v chování a názorech první skupiny.

17 MCLUHAN, M., FLORE, Q. (1967). In. *The Medium is the Massage: An Inventory of Effects*, Penguin Books, 1967.

18 CLEWS, E. *Torture and the Impact of 24 on America After 9/11*. In. *E-International Relations* [online] [cit. 2015-4-7].

19 Mezi lety 2001 až 2011 došlo k postupnému navýšení počtu „sympatizantů“ o necelých 10%, zatímco počet odpůrců klesl o 18%. viz kap. 2.

20 Z or. „Enhanced interrogation techniques“, jsou různé vyslychací praktiky, které nejsou v souladu s Ženevskými úmluvami o lidských právech zajatců.

21 Clews čerpala i z rozhovoru s tvůrci seriálu, kteří přiznali, že scény s vyslycháním a mučením jsou založeny hlavně na jejich fantazii, a nikoliv na skutečné armádní praxi.

lze vyložit i tak, že tito vojáci byli méně ostražití vůči novým informacím z televize.

2 Oficiální přístup USA k válečným zajatcům

V této kapitole jsou popsány jednotlivé dokumenty a události, ze kterých vychází americký přístup k válečným zajatcům. Dále je zde také objasněn „vyjímečný“ status zajatců podezřelých z terorismu a jeho vývoj.

Pro pochopení legálního statusu amerických válečných zajatců je potřeba rozlišit zajatce řekněme klasické, a zajatce podezřelé z terorismu. Vztah k těm klasickým je dán v zásadě třemi dokumenty, *Ženevskou úmluvou*, *Úmluvou Společnosti národu proti mučení* a *Ústavou Spojených států amerických*. Z těchto závazků potom vyplývají určitá práva a vzorce zacházení se zajatci. Co se však týče zajatců podezřelých z terorismu, tak ti byli od listopadu 2001 bráni jako speciální skupina. Prezident Bush totiž v rámci prevence a zvýšení bezpečnosti vydal nařízení²², které jejich status formálně upravilo. Jurisdikce nad těmito zajatci tak přešla z rukou amerických soudů do kompetence vojenských komisí. Navíc v témže nařízení těmto zajatcům odebral právo na jakékoliv odvolací řízení u amerických soudů. Tento přístup americká administrativa potvrdila i v lednu 2002, kdy bylo zřízeno speciální detenční zařízení na Kubě pro zajatce podezřelé z terorismu. Tento stav s menšími, či většími úpravami trval až do roku 2008, kdy Nejvyšší soud Spojených států rozhodl ve prospěch zadržovaných²³ s tím, že mají právo odvolat se k americkým soudům. Tato událost byla zlomem v přístupu k těmto zajatcům. Odklon od původní Bushovy politiky potvrdil i nový prezident Barack Obama, který oznámil uzavření onoho detenčního zařízení na Kubě.

V čem se přístup k podezřelým z terorismu lišil, bylo kromě nemožnosti odvolat se, také použití rozšířených vyslyšacích technik.²⁴ Tyto agresivní vyslyšací techniky čerpají z příručky CIA, vydané v 60. letech během studené války. Jejich používání bylo umožněno prezidentem Bushem v září 2001 v rámci dokumentu *Memorandum of Notification*²⁵, ve kterém CIA značně rozšířil pravomoce při získávání informací. Rozšířené vyslyšací techniky byly navíc legalizovány 7. února 2002 v dalším Bushově

22 BUSH, G. (2001), *Military Order - Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism*. [online] [cit 2015-4-15]

23 viz. *Bush vs. Boumediene*.

24 Z or. „enhanced interrogation techniques“ jsou násilnými vyslyšacími metodami, při kterých je vyslyšchaný fyzicky i psychicky napadán. Radí se mezi ně mj. ponižování, spánková deprivace, elektrošoky, a také waterboarding.

25 SENATE SELECT COMMITTEE ON INTELLIGENCE. (2014). *Committee Study of the CIA's Detention and Interrogation Program: Executive Summary*. [online] [cit 2015-4-15]

memorandu²⁶, ve kterém přímo hovoří o vyjmutí bojovníků Al Kájdý z Ženevské úmluvy. Tyto techniky byly definitivně zakázány až s prezidentským nařízením Baracka Obamy, které v lednu 2009 zneplatnilo přechozí Bushovo nařízení.

2.1 Ženevská konvence

Celým názvem Ženevská konvence o zacházení s válečnými zajatci je dokument upravující zacházení s civilisty a zajatci v rámci válečných konfliktů. V současné době²⁷ se každý ze 196 podepsaných států zavázal dodržovat všech 143 článků této úmluvy²⁸.

Článek 2 určuje v jakých případech je tato úmluva platná. Kromě klasického válečného konfliktu mezi státy, tato úmluva platí v případě částečné, či úplné okupace určitého území. Navíc je zde uvedeno, že „*není-li některá z mocností účastnicích se konfliktu smluvní stranou této úmluvy, zůstanou mocnosti, které jsou jejími stranami, přesto jí vázány ve svých vzájemných vztazích. Budou kromě toho vázány touto úmluvou vůči zmíněné mocnosti, přijme-li tato její ustanovení a bude-li se jimi řídit.*“²⁹

Článek 3 definuje činy, které v rámci této úmluvy nejsou přípustné. Doslova říká „*S osobami, které se přímo neúčastní nepřátelství [včetně zraněných a těch co se vzdali] bude se za všech okolností zacházet lidsky, bez jakéhokoli nepříznivého rozlišování založeného na rase, barvě, náboženství či víře, pohlaví, rodu či majetku nebo na jakémkoli jiném obdobném znaku.*“³⁰ Konkrétněji jsou zde vypsány činy jako útok na život a zdraví jednotlivce, zmrzačení, mučení a kruté zacházení, útoky proti důstojnosti a ponižující zacházení. Je zde také uvedena klauzule o „*zákazu odsouzení a vykonání poprav bez předchozího rozsudku vyneseného řádně ustaveným soudem, poskytujícím soudní záruky uznané civilizovanými národy za nezbytné.*“³¹

Článek 4 vymezuje válečného zajatce. Jsou jimi mimo jiné „*příslušníci ozbrojených sil některé ze stran konfliktu, jakož i příslušníci milic nebo dobrovolnických sborů, jež jsou součástí těchto ozbrojených sil*“, jakožto i „*příslušníci pravidelných ozbrojených sil, kteří se hlásí k vládě nebo k moci, kterou neuznává mocnost, která drží zajatce.*“³²

Článek 7 konstatuje nezcizitelnost práv, vyplývajících z této úmluvy.

²⁶ Memorandum Bílého domu ze 7. února 2002 o humánním zacházení se zajatci z Tálíbanu a Al Kájdý. [online] [cit 2015-4-15]

²⁷ k 1. lednu 2015.

²⁸ Součástí Ženevských konvencí jsou i tři dodatky, které však nebyly přijaty všemi státy.

²⁹ Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci ze dne 12. srpna 1949. [online] [cit 2015-4-11]

³⁰ Tamtéž, čl. 3.

³¹ Tamtéž, čl. 4.

³² Tamtéž, čl. 7.

Ženevská konvence je pro pochopení vztahu USA k zajatcům velmi důležitá. George Bush totiž 20. září 2001 oznámil vstup do války s terorem, nikoliv s Afgánistánem, do kterého o několik dní později začala proudit americká vojska. A ačkoliv je invaze vojsk na území suverénního státu oficiálně považována za válečný akt, tak Spojené státy stále deklarovaly, že jejich nepřítel nejsou Afgánci, nýbrž Al-kájda a Tálíbán. Protože však Al-kájda nikdy nepřijala tento dokument, Spojené státy tak byly *víceméně* vyvázány z dodržování úmluvy. To později vedlo ke zřízení onoho detenčního zařízení na vojenské základně v zálivu Guantánámo. *Víceméně*, protože Nejvyšší soud v roce 2006 rozhodl že se Ženevská úmluva na tyto zajatce vztahuje. Spojené státy sice v průběhu let několikrát deklarovaly³³, že je se zajatci zacházeno přiměřeně a dle stanovených norem, tak skutečnost byla jiná. O tom ostatně vypovídají četné protesty různých organizací, ale i zajatců samotných³⁴.

2.2 Ústava Spojených států amerických

Tento ustavující dokument se skládá ze sedmi hlavních článků, ve kterých je deklarován vzájemný vztah jednotlivých složek státní moci a postavení občanů. Jeho součástí je však také dvacet sedm dodatků, které ústavu dále rozšiřují a přesněji vymezují různá práva a povinnosti. Mezi jinými například základní práva a svobody občanů³⁵, zákonná opatření justice³⁶, nebo způsob volby prezidenta³⁷. Tento dokument se nevztahuje pouze na občany Spojených států amerických, ale i na osoby, které na území USA pobývají, a osoby, které jsou zadrženy v rámci vyšetřování americkými úřady a bezpečnostními složkami. Pro tuto práci je důležitý její Pátý a Šestý dodatek.

V Pátém dodatku se praví, že „*žádná osoba nesmí být zadržována, aby se zodpovídala z nejvyššího, či jinak závažného zločinu, aniž by byla přítomna soudní porota...*“³⁸ Navíc tato osoba také není povinna svědčit proti sobě, a nesmí být připravena o svůj život, práva a majetek, bez řádného soudního procesu.³⁹

V Šestém dodatku je stanoveno „*právo obžalovaného na rychlý a veřejný proces, za*

33 BUSH, G. (2001), *Military Order - Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism*. [online] [cit 2015-4-15]

34 Delivered Into Enemy Hands. In. *Human Rights Watch*. [online] [cit 2015-4-15]

35 *THE CONSTITUTION OF THE UNITED STATES OF AMERICA*. Am. I-III. [online] [cit 2015-4-12]

36 *Tamtéž*, Am. IV-VIII.

37 *Tamtéž*, Am. XII a XX.

38 V or. „*No person shall be held to answer for a capital, or otherwise infamous crime, unless on a presentment or indictment of a Grand Jury*“, In. *THE CONSTITUTION OF THE UNITED STATES OF AMERICA*. [online] [cit 2015-4-12]

39 *Tamtéž*.

*přítomnosti nezávislé poroty...*⁴⁰ Navíc je zde uvedeno i právo na předvolání a vyslechnutí svědectví ve prospěch obžalovaného.

Zde dochází ke sporu se skutečností. Bushem zřízené komise sice formálně přebíraly roli soudů a rozhodovali o vině, či nevině zajatých, ale reálně fungovaly jen jako jakási kulisa pro vyslýchatele. Zajetí se často před ní ani nedostali, a byli drženi pouze na základě podezření, či neurčitého obvinění. Přesto se však vyskytovali na území s vykonávanou jurisdikcí Spojených států, a proto se na ně ústavní ochrana měla vztahovat.⁴¹

2.3 Úmluva Společenství národů proti mučení

Celým názvem tedy *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání*⁴² je závazný dokument Společnosti národů, který byl přijat v roce 1984 v New Yorku. Každý stát vázaný touto úmluvou „*přijme účinná zákonodárná, správní, soudní či jiná opatření pro zabránění mučení na celém území, jež je pod jeho jurisdikcí.*“⁴³ V následujícím odstavci je navíc explicitně řečeno, že „*žádné výjimečné okolnosti, ať jsou jakéhokoli druhu, buď válečný stav nebo hrozba války, vnitropolitická nestabilita nebo jakákoli jiná mimořádná situace, nemohou sloužit k ospravedlnění mučení.*“⁴⁴ Z této formulace formulace by tedy vyplývalo, že Spojené státy několik let porušovaly mezinárodní smlouvy. Mučení zde však není nijak konkrétně specifikováno, a proto se Bílý dům snažil používané metody legálně klasifikovat jako metody tvrdší, ale nikoliv však jako mučení.

2.4 Memorandum of Notification

Tento dokument přijatý prezidentem Bushem 17. září 2001 znamenal zlom v boji proti terorismu, a způsobil značnou kontraverzi. Jak již Bush prohlásil ve svém projevu o šest dní dříve, Spojené státy využijí „*všechny nástroje získávání informací [a] všechny nástroje zákoného donucení,*“⁴⁵ aby získaly informace o pachatelích útoků. V tomto duchu CIA získala rozsáhlé pravomoci v oblasti vyslýchání subjektů. „*Prezident George W. Bush [...] autorizoval ředitele CIA k provádění operací s cílem zajmout a*

40 *Tamtéž*, Am. VI.

41 Viz. *Rumsfeld vs. Hamdi a Bush vs. Boumediene*.

42 *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. [online] [cit 2015-4-16]

43 *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání*. čl. 2.

44 *Tamtéž*.

45 BUSH, G. IN. *ADDRESS TO THE JOINT SESSION OF THE 107TH CONGRESS*. [online] [cit 2015-4-15]

*zadržovat osoby, které představují trvajících a vážnou hrozbu pro zdraví a život amerických osob, a pro americké zájmy, nebo osoby, které plánují teroristické aktivity.*⁴⁶ Díky této formulaci CIA získala prakticky pravomoc rozhodnout koho bude zadržovat, z jakého důvodu a na jak dlouho.

Samotná forma a průběh zadržování a vyslýchání subjektů zůstávala otázkou, neboť CIA neměla příliš zkušeností s vyslýcháním osob. K tomuto tématu se o několik dní později vyjádřilo vedení CIA, které informovalo své lokální buňky, že vyslýchání zajatců musí splňovat americké standardy vyslýchání zajatců.⁴⁷ Podobně laděné názory v CIA převládaly až do ledna 2002. V té době však již probíhala debata, zda by měli zadržování spadat pod Ženevskou úmluvu či nikoliv. Vyvrcholením se stal dopis zástupce ředitele CIA Teneta, který ve svém dopise⁴⁸ prezidentu Bushovi jej přímo žádá o vyjímku z Ženevské úmluvy v zájmu „*záchrany mnoha životů*“⁴⁹.

2.5 Memorandum prezidenta Bushe ze 7. února 2002

Přímou odpovědí na Tenetův lednový dopis bylo toto memorandum, ve kterém Bush deklaroval, že se na zajatce CIA nevztahují závazky Ženevské úmluvy. „*Rozhodl jsem, že tálibánští zajatci jsou nezákonnými bojovníky, a tudíž nesplňují kritéria válečného zajatce podle článku IV. Ženevské úmluvy. Poukazují na to, protože se Ženevská úmluva nevztahuje ani na náš konflikt s Al kájdou, [neboť Al kájda není její smluvní stranou], a proto ani zadržované osoby z Al kájdy nepovažují za válečné zajatce.*“⁵⁰ Tímto byla prakticky vydělena skupina lidí, v níž zaniká nárok na lidská práva. Bush hovořil o teroristech a nepřátelských bojovnících, kteří spáchali velký zločin, kteří jsou špatní a chtějí nás zničit. Kromě morálního hlediska, zda je to správné či ne, se však nabízí ještě jedná palčivá otázka. Je správné upírat lidská práva nevinným lidem? Protože je více než jisté, že ne všichni zadrženi byli skutečně vinni. Červený kříž dokonce hovoří o 70 – 90% nespravedlivě zajatých Iráčanů.⁵¹ Memorandum však nerozlišovalo mezi nevinnými a skutečnými viníky. Se všemi se jednalo stejně.

Vhodné je zmínit i postoj CIA, který se stal ještě více radikálním, než bylo původně

46 SENATE SELECT COMMITTEE ON INTELLIGENCE. (2014). *Committee Study of the CIA's Detention and Interrogation Program: Executive Summary*. [online] [cit 2015-4-15]

47 *Tamtéž*, s. 12.

48 *Tamtéž*, s. 20.

49 *Tamtéž*.

50 *Memorandum Bílého domu ze 7. února 2002 o humánním zacházení se zajatci z Tálibánu a Al kájdou*. [online] [cit 2015-4-15]

51 Red Cross: Iraq abuse 'tantamount to torture'. In. *Nbcnews.com*. [online] [cit 2015-4-18]

v Memorandu zamýšleno. Vedení CIA si totiž samovolně rozšířilo mandát nad rámec původního dokumentu. Nyní už byli kromě hlavních, „nejcennějších cílů“⁵², zadržováni i obyčejní lidé, kteří *by mohli* poskytnout informace o oněch „cenných osobách“. Více méně ve stejném duchu pak CIA vyšetřovala a vyslýchala až do roku 2005, kdy vypukl mediální skandál s věznicí na Guantanámu.

2.6 Action Memo from William J. Haynes to Donald Rumsfeld

Tato zpráva z 27. listopadu 2002 napsaná vrchním radou ministerstva obrany Williamem Haynesem obsahuje seznam různých tvrdých vyslýchacích metod. Ty jsou rozděleny do tří skupin, podle možnosti užívání. „První skupina může být vyslýchateli používána dle jejich uvážení a zahrnuje křik a slabé formy klamání zajatců. Do druhé kategorie, kterou musí schválit vedoucí vyslýchatelů, spadá například užití „*stresujících pozic [...] a falešných dokumentů, až třicetidenní izolace, senzorické deprivace smyslů, [...] nahota a využívání zajatcových fóbii.*“⁵³ Třetí kategorie, zahrnující fyzické násilí, vyhrožování smrtí a waterboarding, je uvedena jako potenciální, avšak v současné chvíli nevhodná kvůli legislativě. Ministr obrany Rumsfeld nejen, že o užívání těchto metod věděl, ale dokonce je i schválil o pět dní později, přičemž připsal poznámku: „*Já stojím na nohách každý den 8-10 hodin. Proč je tedy stání [zajatců] limitováno 4 hodinami?*“⁵⁴ Alberto Mora, bývalý vrchní rada ministerstva námořnictva, toto označil za vzkaz vyslýchatelům. „*Nehleď na vlastní omezení dané memorandem, udělejte co musíte, abyste získali požadované informace.*“⁵⁵ V tuto chvíli stovky a tisíce lidských zajatců hrály roli pouhých nástrojů dosažení Usámy Bin Ladina a dalších teroristů.

2.7 Detainee Treatment Act

Druhého listopadu 2005 vyšel v denníku The Washington Post článek⁵⁶ odhalující tajný projekt CIA o zadržování a vyslýchání zajatců po celém světě. To odstartovalo vlnu emocí a protestů po celém světě, v čele s Amnesty International⁵⁷ a dalšími organizacemi. Pod tlakem mezinárodní veřejnosti přijal v prosinci Kongres Spojených

52 V or. High-value targets, Senate Select Committee on Intelligence. In. *Committee Study of the CIA's Detention and Interrogation Program: Executive Summary*. s.13. [online] [cit 2015-4-15]

53 Context of 'November 27, 2002: Pentagon General Counsel Recommends Harsh Interrogation Tactics for Use at Guantanamo'. In. *History Commons*. [online] [cit 2015-4-17]

54 Tamtéž.

55 *Ghost of Abu Ghraib*, 33".

56 CIA Holds Terror Suspects in Secret Prisons. In. *The Washington Post*. [online] [cit 2015-4-16]

57 AMNESTY INTERNATIONAL. (2005). *United States of America / Yemen: Secret Detention in CIA "Black Sites"*, [online] [cit 2015-4-16]

států nový zákon o zacházení s vězni. Jeho obsahem byl zákaz užívání krutých, nehumánních a ponižujících technik na zajatce USA, a to včetně zadržovaných osob na Guantanámu. „Žádný člověk ve vazbě nebo pod fyzickou kontrolou vlády Spojených států, nehledě na jeho národnost, či místo pobytu, nebude předmětem krutého, nehumánního, nebo ponižujícího zacházení nebo trestu.“⁵⁸ Tato pasáž však byla poněkud problematickou, protože zde nebyly nijak blíže upřesněny pojmy jako krutý a nehumánní. Navíc veškeré vyslychání zajatců mělo být od nynějška prováděno pouze podle Armádního polního manuálu, a tudíž podle režie Ministerstva obrany. To poněkud kontrastuje s memorandem podepsaným ministrem obrany Rumsfeldem o několik týdnů dříve, kde byly detailně vypsány jednotlivé praktiky.

V tomto dokumentu stojí za zmínku ještě jedna změna. Dohled a kontrola detenčních zařízení bude spadat pouze pod Ministerstvo obrany a jeho speciálně zřízené tribunály⁵⁹. „Kromě výjimek uvedených v sekci 1005 nemá žádný soudní dvůr či soudce samotný jurisdikci k vyslyšení nebo posouzení žádosti o odvolání se na habeas corpus, vyplněný nepřitelem, či jeho jménem, zadržovaným Ministerstvem obrany na Guantanámu, Kubě...“⁶⁰

2.8 Rasul vs. Bush⁶¹ (2004), Hamdan vs. Rumsfeld⁶² (2006) a Boumediene vs. Bush⁶³ (2008)

Tyto tři události, nebo přesněji řečeno soudní rozhodnutí, znamenaly postupný obrat v pozářijovém přístupu k válečným zajatcům. Všechna tři rozhodnutí byla učiněna Nejvyšším soudem Spojených států, a všechna vyzněla ve prospěch zajatců.

V soudním sporu Rasul vs. Bush nejvyšší soud rozhodoval, zda-li měl být Shafiq Rasul a několik dalších britských občanů i nadále zadržováno na Guantanámu či nikoliv. Soudní jednání se konalo 28. června, avšak Rasul a ostatní byli kvůli mezinárodnímu nátlaku již o několik dní dříve propuštěni a dopraveni do Velké Británie. Ačkoliv soudní verdikt zněl zamítavě vůči vzneseným požadavkům, bylo rozhodnuto ještě o jedné věci. Americké soudní dvory mají právní moc posuzovat připomínky a odvolání občanů

⁵⁸ *Detainee Treatment Act*, sec. 1003. [online] [cit 2015-4-16]

⁵⁹ V or. „Combatant Status Review Tribunals“, *Tamtéž*.

⁶⁰ *Tamtéž*.

⁶¹ SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. (2004). *RASUL et al. v. BUSH, PRESIDENT OF THE UNITED STATES, et al.* [online] [cit 2015-4-16]

⁶² SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. (2006). *HAMDAN v. RUMSFELD, SECRETARY OF DEFENSE, et al.* [online] [cit 2015-4-16]

⁶³ SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. (2008). *BOUMEDIENE et al. v. BUSH, PRESIDENT OF THE UNITED STATES, et al.* [online] [cit 2015-4-16]

cizích zemí, ve vztahu ke Guantanámu.

O dva roky později probíhal soudní spor ve věci Salima Ahmeda Hamdana, dalšího ze zadržovaných na Guantanámu. Hamdan se odvolal k americkému nejvyššímu soudu, protože nově zřízené tribunály⁶⁴ Ministerstva obrany podle něj nemají dostatečnou autoritu k posouzení jeho činů. V jeho žádosti navíc stálo, že mu od roku 2002, kdy byl zadržen, nebylo sděleno za jaké konkrétní činy je vlastně zadržován. Nejvyšší soud dal Hamdanovi za pravdu a rozhodl, že Hamdan, a ostatní zajatci podezřelí z terorismu, spadají do klasifikace válečného zajatce podle Ženevské konvence, z čehož vyplývají i jejich práva. Soud také dále rozhodl, že vojenské tribunály zřízené prezidentem Bushem odporují americkému vojenskému právu, tak i Ženevské konvenci.

V návaznosti na výsledek soudního sporu s Hamdanem, byla americká administrativa nucena přijmout nový zákon o vyslýchání a zadržování zajatců. Tím se stal *Military Commission Act*. V tomto zákoně byly speciální soudní tribunály nahrazeny vojenskými komisemi, které se měly držet v mezích zákona. Problematickým se zde však stalo ustanovení, které zajatým de facto odebíralo možnost odvolat se k normálnímu soudnímu dvoru. Na tomto ustanovení bylo postaveno i odvolání Lakhdara Boumedienea, který byl na Guantanámu již nějakou dobu zadržován, a který zpochybnil legalitu těchto komisí. Nejvyšší soud rozhodl v jeho prospěch s tím, že zajatci z Guantanáma, i z jiných míst, kde Spojené státy vykonávají svou jurisdikci, jsou chráněni americkou ústavou, a tudíž jim náleží základní lidská práva.

2.9 Executive Order 13491 of January 22, 2009

Nový prezident Barack Obama do svého úřadu nastoupil 20. ledna 2009. Dva dny poté vydal klíčové nařízení 13491, které upravovalo řadu dokumentů o zajatcích počínaje zářím 2001, a lednem 2009 konče. „*Veškerá exekutivní nařízení, příkazy a regulace odporující tomuto nařízení [...] od 11. září 2001 až do 20. ledna 2009, která se zabývají způsobem zadržování a vyslýcháním zadržených osob, jsou tímto zrušena.*“⁶⁵ To mimo jiné zahrnovalo zákaz vyslýchacích technik nepovolených novým armádním manuálem, zrušení všech detenčních míst provozovaných CIA, a ustavení speciálního vyšetřovacího týmu. Tímto dokumentem skončila Bushova éra ospravedlnitelného mučení jako nástroje záchrany životů, a začala nová éra Obamy s nulovou tolerancí k mučení. „*Dělali jsme věci, které byly špatné. Dělali jsme i spoustu věcí, které byly*

64 Soudní tribunály zřízené v roce 2005. Viz *Detainee Treatment Act*.

65 *Executive Order 13491 of 22 January, 2009*. [online] [cit. 2015-4-18]

*dobré, ale... některé lidi jsme mučili. Udělali jsme některé věci, které se protivily našim hodnotám. Rozumím proč k tomu došlo, [...] překročili jsme hranici,*⁶⁶ prohlásil Barack Obama 1. srpna 2014.

⁶⁶ Obama on CIA's post-9/11 tactics. In. *Youtube*. [online] [cit. 2015-4-18]

3 Analýza vybraných snímků

V minulé kapitole byl nastíněn přístup americké administrativy k válečným zajatcům, který odpovídá skutečnosti. Byla zde také vydělena speciální skupina zajatců podezřelých z terorismu, ke které bylo přistupováno specifickým způsobem. Od klasických zajatců se přístup lišil zj. ve vysoké ideologizaci a užívání rozšířených vyslyšacích metod, které zahrnovaly křik, fyzické a psychické napadání, senzorické klamání, ohrožování zdraví či života, odpírání léčby, elektrošoky a waterboarding, aj. Všichni zajatí, včetně pouze podezřelých, byli označováni jako teroristé, a byli bráni jako pouhý nástroj zisku informací, aniž by byl brán ohled na jejich práva.

Tato kapitola je soustředěna na mediální obraz těchto zajtců, přesněji řečeno na jejich zobrazení v několika amerických snímcích. Dané snímky jsou kvalitativně analyzovány, přičemž k porovnání jsou stanoveny následující proměnné:

Kdo vyslychá – Nominální proměnná, která se vztahuje ke konkrétnímu případu. Dokresluje situaci a rovněž se váže k vztahu nadřízených k výslechu.

Kdo je vyslychán – Nominální proměnná, která opět dokresluje konkrétní situaci. Vyslychání totiž občas byli i samotní zástupci americké vlády.

Důvod výslechu – Ordinální⁶⁷ proměnná, která zohledňuje z jakého důvodu je zadržený vyslychán. Tato proměnná navíc částečně ospravedlňuje použité techniky.

Přístup vyslychatele k vyslychanému – Ordinální proměnná, která sleduje způsob jednání vyslychatele s vyslychaným. Může dosahovat hodnot neutrální, emotivní a negativní. Úzce souvisí s používanými technikami, ale zohledňuje i osobní pocit vyslychatele. Negativní přístup posouvá vyslychaného spíše do roviny věci, ze které je potřeba získat informace, čemuž odpovídá i chování při výslechu. Emotivní přístup je umírněnější varianta, v níž je často používán křik a vyhrožování, které zachází do velice osobní roviny. Neutrální přístup považuje vyslychaného za zdroj informací, ke kterému je však přistupováno racionálně a s důstojností.

Přístup nadřízených k výslechu – Kardinální proměnná, která popisuje postoj vedení k používání speciálních (rozšířených) vyslyšacích technik. Zde je možné se

⁶⁷ Tato proměnná není nominální, protože lze víceméně určit, který z důvodů byl nejvíce opodstatněný a který nejméně. Toto hodnocení je nicméně subjektivní.

setkat se dvěma variantami. Nadřazení vyslychatele jsou buď pro dodržení, anebo pro porušení standardních postupů a technik. Jedná se o jednu z klíčových proměnných této práce, neboť s její pomocí je možné porovnat skutečnost a mediální zobrazení.

Použité vyslychací techniky – Ordinální proměnná, zachycující techniky výslechu. Nabývá několika různých hodnot najednou. Opět jedna z klíčových proměnných, neboť jí lze vztáhnout ke skutečnosti.

Ospravedlnění použitých technik – Nominální proměnná, popisující důvody použití speciálních technik.

Úspěšnost výslechu – Kardinální proměnná sledující výsledek výslechu. Vztahuje se zejména k použitým technikám a jejich ospravedlnění, a opět jí lze porovnat se skutečností. Nabývá hodnot ano a ne. Za úspěšný výslech je považován získ relevantních informací. Naopak neúplné a lživé informace jsou považovány za neúspěch.

Před samotnou analýzou je ještě nutné blíže definovat dva pojmy. Prvním z nich je *výslech*. Tato práce považuje za výslech takové jednání, které vede k získání cenných informací od vyslychaného formou výpovědi, a to s cílem získat co nejpřesnější obraz o dané události, či věci. Účelově je z trestně-právního hlediska vynechána pasáž o zákoném vyslychání. Jako podmínku jsem také stanovil určité trvání, tedy minimálně více jak jednu otázku. V určitých případech totiž bylo sporné, zda-li se o výslech v pravém slova smyslu jedná, či ne, a to právě kvůli krátkému trvání. Důležité je ještě připomenout, že jsou zde zkoumány pouze výslechy ze strany američanů.

Druhým pojmem je *mučení*. To je klíčové pro celý obsah práce, neboť právě na přítomnosti nebo absenci mučení lze nejlépe zjišťovat onen mediální obraz válečných zajatců. Přesněji řečeno se tedy jedná spíše o používání rozšířených vyslychacích taktik, avšak ty jsou obecně považovány za protiprávní a mučící. Pro samotné stanovení pojmu je v práci využita definice z *Úmluvy SN proti mučení*. Je to dáno tím, že nová užší definice stanovená Bushovou administrativou je jednak velmi sporná, a jednak se nevztahuje na všechny vyslychané v seriálu *24 hodin*. „*Mučení zahrnuje takový čin, který úmyslně způsobuje vážnou bolest nebo utrpení, ať fyzického, či psychického rázu, s cílem získání [...] informací nebo doznání.*“⁶⁸ Dále také zmiňuje trest za podezření ze

68 *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.*
[online] [cit 2015-4-16]

spáchání činu, zastrašování a donucování jakéhokoliv druhu.⁶⁹ Za mučení se tedy v této práci nepovažuje křik, rozmluva a racionální obchodování s vyslychaným. Na druhé straně vyhrožování, fyzické napadání, a další techniky jsou zařazeny mezi mučící nástroje.

3.1 24 hodin (24)

Jack Bauer, federální agent a člen protiteroristické jednotky, je jediný kdo dokáže zachránit svoji rodinu, dopadnou nebezpečné teroristy, ochránit budoucího prezidenta Spojených států, a k tomu ještě odhalit spiknutí ve vládě. A to vše během jediného dne, v rámci první série seriálu *24 hodin*.

Tento akční seriál popisuje fiktivní události, odehrávající se vždy v rámci jednoho dne. Každý díl seriálu reprezentuje časový úsek jedné hodiny, přičemž se vždy prolíná několik příběhových linií. Ty se odehrávají vždy ve stejný čas na různých místech, přičemž symbolizují postupné rozplétání příběhu. Velká fragmentace navíc podporuje centrální motiv, na kterém je celý seriál postaven. Jedná se o tzv. scénář tikající bomby⁷⁰, ve kterém má hlavní hrdina vždy velmi omezený čas na vyřešení případu.

Neustálé připomínání omezeného času má za následek dvě věci. Jednak zvyšuje napětí a eskaluje emoce na straně diváka, a jednak slouží k ospravedlnění činů hlavního hrdiny. Scénář tikající bomby byl navrhnut tak, aby jej nebylo možné zpochybnit.⁷¹ Divák je totiž stavěn do pozice hodnotitele Jackových činů, a je nucen přemýšlet, co by v takové situaci zvolil sám. Toto hodnocení však vždy končí ve prospěch Jacka Bauera. Ačkoli Jack často porušuje daná pravidla a zákony, je to vždy vyváжено morálními důvody a vyšším posláním. Ať už se jedná o ochranu svých blízkých, nebo v případě druhé řady seriálu odvrácením světové války. Díky kombinaci různých morálních imperativů, neustálého časového presu a extrémních podmínek tvůrci seriálu dosáhli mistrovství v ovlivňování názorů publika. Divákovi jednoduše nezbyvá než odsouhlasit Jackovo jednání. Práva několika potenciálních teroristů se v žádném případě nemohou rovnat záchraně životů milionů lidí. Konkrétním důsledkům takovéto logiky se věnuje i již dříve zmíněná práce Emily Clews.⁷²

⁶⁹ *Tamtéž*.

⁷⁰ V or. „ticking bomb scenario“, CLEWS, E. Torture and the Impact of 24 on America After 9/11. In. *E-International Relations*. kap. 3 [online] [cit. 2015-4-7].

⁷¹ HOWARD, D.L. (2007), You are Going to Tell me Everything You Know: Torture and Morality in Fox's 24. In. *Reading 24: TV Against the Clock*. Londýn, Tauris, s. 141.

⁷² CLEWS, E. Torture and the Impact of 24 on America After 9/11. In. *E-International Relations* [online] [cit. 2015-4-7].

Seriál *24 hodin* na jednu stranu skutečnost následuje, na druhou stranu se od ní v několika věcech liší. Jak v první, tak i ve druhé řadě seriálu Jack jedná proti rozkazům svých nadřízených. V polovině druhé řady však zazní výrok prezidenta Palmera „Získejte informace od Rogera Stantona [...] a udělejte cokoli bude třeba.“⁷³ To lze považovat za jasné ospravedlnění případných nestandardních vyslyšacích technik z nejvyššího možného místa. Tento přístup je možné dát do souvislosti s přístupem americké administrativy, která podobný postup tajně schválila na začátku roku 2002⁷⁴. Navíc na rozdíl od první řady, na které tvůrci pracovali již v roce 2000, druhá řada řekněme reflektovala soudobé události a přímo se týkala zemí Blízkého východu.

V čem se seriál od skutečnosti liší jsou dvě věci. Zaprvé, každý vyslyšaný je vždy vinen, či alespoň disponuje žádanými informacemi. Stejně, jako ve skutečnosti, bylo s podezřelými z terorismu zacházeno stejně jako se skutečně vinnými⁷⁵. Každému podezřelému však byla prokázána vina, což skutečnosti příliš neodpovídá. Navíc je v seriálu použita logika čím větší nátlak, tím více užitečných informací vyslyšaný poskytne. To je naprosto mylná domněnka, neboť mučení zajatci mají pod velkým tlakem tendenci spíše vymýšlet smyšlená doznání, aby byli ušetřeni dalšího výslechu. Užitečné informace jsou získávány spíše technikami navazování důvěry.⁷⁶

Analyzovány jsou tři řady tohoto seriálu, první, druhá a sedmá. Natáčení první řady začalo několik měsíců před 11. zářím, a proto v ní tato událost není příliš reflektována. Druhá řada byla natáčena už v roce 2002 bezprostředně po teroristických útocích, což se také viditelně podepsalo na scénáři celé řady. Poslední porovnávanou řadou je sedmá série, která byla natáčena v období po nástupu Baracka Obamy do úřadu. Je v ní proto možné sledovat, jak se promítly politické změny. Podíváme-li se na graf 1A, zjistíme, že první řada *24 hodin* byla řekněme umírněná. Naproti tomu druhá řada zaznamenala skokový nárůst jednak v počtu samotných výslechů, ale také v jejich úspěšnosti, s čímž úzce souvisí mnohem častější použití rozšířených vyslyšacích technik. V sedmé řadě je vidět sestupná tendence v počtu výslechů, přičemž poměr výslechů k mučení zůstává

73 *24 hodin* [24] [televizní seriál]. Režie KOLBE, W., TOYNTON, I., SPICER, B. et. al. USA, 2001, S2E11, 29' 22".

74 Viz. *Memorandum prezidenta Bushe* z února 2002 a *Action Memo Williama J. Haynese* z listopadu téhož roku.

75 Podle zprávy Červeného kříže se však podíl nevinných zajatců z Iráku pohyboval mezi 70% – 90% z celkového počtu několika tisíc. Viz. Red Cross: Iraq abuse 'tantamount to torture'. In. *Nbcnews.com*. [online] [cit 2015-4-18]

76 CLEWS, E. (2014), Torture and the Impact of 24 on America After 9/11. In. *E-International Relations*. kap. 5. [online] [cit. 2015-4-7].

víceměně shodný. Za zmínku stojí také změny ve vyslychacích technikách. Z grafu 1B⁷⁷ je zřejmé, že v první sérii seriálu převládaly umírněné techniky výslechu. To se však změnilo vzápětí v druhé řadě. V té sice značně přibýlo úvodních neutrálních rozhovorů, ale zároveň přibýlo také nezákonného vyhrožování a tvrdších technik obecně. O několik let později v sedmé řadě již lehčí techniky téměř vymizely a vyslychající rovnou sáhli k tvrdým technikám výslechu. Sedmá řada se od předchozích dvou liší ještě v jedné věci. Je možné v ní nalézt několik „pseudovýslechů“, které sice z počátku jako výslech vypadají, avšak ve skutečnosti výslechy nejsou. Jedná se o případy v nichž nestihne být položena nebo zodpovězena ani jedna otázka, nebo výslech samotný ztratí smysl. V několika případech je totiž vyslychaný zabit, a v jiných případech je zase vyslychatel přerušen vnějším zásahem.

3.2 Ve jménu vlasti (Homeland)

Seriál vytvořený v roce 2011 autorským tandemem Alexe Gansa a Howarda Gordona, se zakládá na jediné myšlence. Americký zajatec, který přešel k nepříteli. Tuto informaci totiž obdrží agentka CIA Carrie Mathison, hlavní hrdinka seriálu. Jejím hlavním podezřelým se okamžitě stane Nick Brody, americký mariňák zajatý Al-kájdou. Brody byl po osm let považován za mrtvého, avšak několik měsíců poté, co Carrie získala informaci o možném zrádci, se opět našel. Celý příběh se pochopitelně mnohonásobně zkomplikuje. Carrie je jediná kdo Brodyho podezřívá, a má problém přesvědčit ostatní, protože je schizofrenička. Naopak Brody, ideální americký hrdina z války, se tajně v garáži modlí k Aláhovi a chová se podezřele.

Ve jménu vlasti se značně odlišuje od klasických Hollywoodských trháků. V nich totiž bývají silně zakořeněny stereotypy, které jsou zde stavěny na hlavu. Mizí zde hranice mezi hrdinou a jeho záporným protějškem, a namísto klasického kladného hrdiny a záporného hrdiny jsou zde dva míšenci. Carrie nelze v žádném případě srovnávat s Jackem Bauerem z *24 hodin*. Jack Bauer totiž jednoduše nemůže mít psychické problémy, protože doslova každý den zachraňuje svět. Naopak Brody není čistě záporný charakter, jakými jsou teroristé v *30 minutách po půlnoci* nebo *24 hodinách*. Má ženu, děti, je to válečný hrdina, ale divák v jeho vzpomínkách vidí jak ubil svého přítele.

Co se výslechů týče, tak se jich v tomto seriálu vyskytuje mnohem méně, než ve

⁷⁷ Detailní výsledky jsou v tabulce Přehled použitých technik ve vybraných snímcích (příloha č. 6).

24 hodinách. Je to dáno jednak kladením důrazu na jiné prvky příběhu, a jednak také destiletým rozmezím mezi seriály. Na druhé straně je však opět možné pozorovat stejnou logiku. Pokud je tedy někdo podezřelý z terorismu, nebo je považován za komplice, CIA opět neváhá použít rozšířené vyslyšací techniky. Na rozdíl od výsledků *24 hodin* však vyslyšchaný ne vždy disponuje požadovanými informacemi, což se více blíží skutečnosti. Někteří zajatci jsou pak také vyslyšání nazi, což ve *24 hodinách* přítomno není.

Analyzována je zde první řada seriálu, natáčená a vysílaná v roce 2011, tedy dva roky po zvolení prezidenta Obamy. V ní lze nalézt zajímavou podobnost s filmem *30 minut po půlnoci*, neboť oba snímky okomentovali kauzu Abu Ghraib jako velmi škodlivou pro Spojené státy. V tomto případě hovoří ředitel CIA o Abu Ghraib jako o největším nástroji pro rekrutování nových bojovníků Al-kájdý.⁷⁸

3.3 *30 minut po půlnoci (Zero Dark Thirty)*

Prvním z použitých filmů je snímek *30 minut po půlnoci*, který se zabývá dopadením Usámy Bin Ladina a sérií událostí, které k němu vedly. Film pokrývá události osmi let, od nastoupení hlavní hrdinky Mayi do vyšetřovacího týmu CIA, až po samotné dopadení a zabití Ládina speciální jednotkou Navy SEALs v roce 2011. Film se řadí do žánru dokumentárního dramatu, ale nejedná se o klasický dokument v pravém slova smyslu. Na rozdíl od *Přízraků z Abú Ghraib*, kde jsou novinové články a televizní videa využity jako páteř filmu, se v tomto snímku jedná spíše o pozadí a celkový kontext. Film je pojat jako akční thriller, který se zakládá na skutečných událostech.

Hlavní hrdinkou snímku je tedy americká agentka Maya, která byla přeložena z Washingtonu do Pákistánu, aby zde pracovala na dopadení lídrů Al-kájdý. Vzápětí se ocitá v roli pozorovatele při vyslyšání jednoho ze zajatců, který má poskytnout informace o chystaných teroristických útocích. Vedoucím výsledku je agent Daniel, veterán v této oblasti, který během několika minut filmu stihne předvést některé z nejtvrdějších vyslyšacích taktik. Zajatec je nucen stát připoutaný rukama ke stropu, je psychicky i fyzicky napadán a ponižován, a dokonce je nucen pobývat v malé krabici velikosti nočního stolku⁷⁹. Tento přístup navzdory intenzitě výsledků nepřinášel žádné výsledky, a proto jej vyslyšchatelé nahradili klamem a pozitivním přístupem⁸⁰. Díky

78 Ve jménu vlasti [Homeland] [televizní seriál]. Režie CUESTA, M., PODESWA, J., MANN, S. USA, 2011, S1E12, 67' 20".

79 30 minut po půlnoci [Zero Dark Thirty] [film]. Režie BIGELOW, K. USA, 2012, 22'.

80 *Tamtéž*, 28'.

tomu od zajatce získali určité použitelné informace, včetně odkazů na několik vysoce postavených členů Al-kájdy. Jedním z nich byl také Abu Ahmed Al Kuwaiti, který později Mayu přivedl na stopu Bin Ládinovi.

Na tomto snímku je zajímavých hned několik věcí. Zaprvé je to velice detailní ztvárnění různých vyslyšacích a vyjednávacích technik, které víceméně odpovídají zprávám a záznamům z Guantanáma, Abu Ghraib a dalších detečních zařízení. Ve filmu jsou přímo vyslyšání pouze dva zajatci. Každému z nich je však věnován poměrně velký prostor. Zejména u prvního vyslyšaného zajatce Ammara je nechvalně známá technika waterboarding velice realistická a uveřitelná. Ammar byl vystaven i dalším rozšířeným vyslyšacím technikám, které se však nesetkaly s úspěchem. Výsledky přinesl až pozitivní přátelštější postoj, který vyslyšající ze zoufalství zkusili. U Ammara, i u druhého vězně tento pozitivní přístup zabral, ale pouze kvůli předchozímu mučení. Aby se vyslyšání vyhnuli dalšímu mučení, raději spolupracovali.

Využití autentických nahrávek je druhým bodem, který zde zmíním. Nahrávky jsou přirozeně a plynule zakomponovány do struktury filmu. Ať už se jedná o reportáže o teroristických útocích nebo například o Obamův projev v pořadu 60 minut⁸¹, který běží na pozadí několika scén.

Zajímavé je také sledovat, jakým způsobem se film vypořádává s americkou legislativou. Ta se v průběhu let měnila, což se snaží určitým způsobem snaží reflektovat i filmaři. „*Podívej se Mayo, od teď budeš muset být se zajatci velmi opatrná. [...] Politika se mění, a určitě nechceš být tím posledním, koho dohlížecí komise uvidí se psím obojkem v ruce.*“⁸² Toto se hlavní hrdinka dozví zhruba ve třetině filmu. Není to však jediná narážka na změny v přístupu k zajatcům. Při hledání Ibrahima Syeeda, neboli Abu Ahmeda, se Dan pokouší přesvědčit svého nadřízeného, aby mu poskytl finance na zaplacení kuwajtského šejka, který má o Ahmedovi informace. V jejich rozhovoru zazní také následující věta: „*Jak jistě víš [Dane], Abu Ghraib a Gitmo nás potopily. Program zadržování zajatců je teď mucholapka. Senátoři po nás jdou, a ředitel má velké obavy.*“⁸³ ⁸⁴ Z tohoto výroku lze usuzovat, že vedení je stále nakloněno přístupu informací za jakoukoli cenu. Rozdíl v přístupu je proto minimální.

Úplný obrat znamená až rozhovor George, Mayina šéfa, s poradci národní

81 60 minutes. In. *Youtube*. 16. listopad, 2008, 12' 35". [online] [cit 2015-5-8]

82 30 minut po půnoci [Zero Dark Thirty] [film]. Režie BIGELOW, K. USA, 2012, 45' 53".

83 *Tamtěž*, 70' 43".

84 Gitmo je přezdívka pro Zadržovací zařízení v guantanámském zálivu.

bezpečnosti. V tomto rozhovoru přímo zazní, že výzvědná služba skutečně ztratila podporu zhora pro zadržování zajatců. „*Máte pravdu, pokud nemůžete dokázat, že to Bin Ládín skutečně je, dokažte alespoň, že to není nikdo jiný. [...] Vy dobře víte, že jsme ztratili možnost to dokázat když jsme přišli o program zadržování zajatců. Koho bych se tedy měl sakra ptát?*“⁸⁵ Z toho lze usuzovat, že výzvědná služba by opět uvítala možnost intenzivněji vyslýchat zajatce. V tomto kontextu to dokonce vyznívá tak, že používání rozšířených vyslyšacích technik, tedy mučení zajatců, je jediný spolehlivý a dostupný zdroj získávání informací. Tato část současně s úvodním zaměřením na vyslychání zajatce Ammara jsou také jádrem kritiky *30 minut po půlnoci*. Film je kritizován za to, že přeceňuje roli mučení při dopadení Bin Ládira. Glenn Greenwald dokonce tvrdí, že filmaři oplatili CIA laskavost. Za přístup k utajovaným materiálům je ve filmu jednostraně přijato stanovisko CIA. „*Podobně jako zabití samotného Ládira, tak i tento film říká Američanům, že mohou být se sebou spokojeni, že mají cítit vděčnost za násilí činěné jejich jménem, a že nemají vnímat CIA [...] jako nezákonné kriminálníky, ale jako čestné hrdiny.*“⁸⁶

3.4 Přízraky z Abu Ghraib (*Ghosts of Abu Ghraib*)

V roce 1961 provedl psycholog Stanley Milgram z Yaleské univerzity experiment, jehož cílem bylo pozorovat vůli jednotlivců, zda jsou ochotni působit bolest jiným lidem, pokud jim to někdo přikáže. Účastníci nevěděli, že oběti experimentu byli pouze najatí herci, a elektrické šoky nebyly skutečné.⁸⁷ Přesně takto začínají *Přízraky z Abu Ghraib*, dokumentární film natočený v roce 2007 režisérkou Rory Kennedy. Autorka se v tomto snímku rozhodla zabývat případem věznice Abu Ghraib, v níž opakovaně docházelo k nevhodnému zacházení se zajatci a k jejich mučení. Z hlediska současnosti je známo, že k podobnému zacházení se zajatci docházelo i na mnoha jiných místech. Abu Ghraib však byl specifický v tom, že důkazy takového zacházení byly zveřejněny samotnými vyslychateli. Mnohá videa a fotky se pak staly notoricky známými po celém světě.⁸⁸

Tento snímek, na rozdíl od filmu *30 minut po půlnoci*, není dramatizován ve smyslu Hollywoodské produkce, a jsou v něm obsaženy pouze autentické materiály. Kromě

85 *30 minut po půlnoci* [Zero Dark Thirty] [film]. Režie BIGELOW, K. USA, 2012, 103' 45".

86 GREENWALD, G. (2012). Zero Dark Thirty: CIA hagiography, pernicious propaganda. In: *The Guardian*. kap. CIA propaganda beyond torture. [online]

87 *Přízraky z Abu Ghraib* [Shadows of Abu Ghraib] [film]. Režie KENNEDY, R. USA, 2007.

88 Viz obrázek zajatce s kápí, stojícího na bedně a připoutaného k elektrickému vedení. Man on the box [obrázek] [online]

autentických videí a obrázků se film skládá z několika rozhovorů s vojáky, sloužícími na základně Abu Ghraib, a dále také rozhovorů s různými experty na zacházení se zajatci. Poměrně klíčovým se pak jeví rozhovor s Johnem Yoo, tehdejším expertem Bushova právního oddělení. John Yoo se totiž podílel na tvorbě podkladů pro formování přístupu k válečným zajatcům. Rozhovor s ním pak logicky uvádí reálný přístup amerického velení. To se opíralo právě o několik posudků, které Yoo vypracoval, a které velmi specificky definovaly mučení. „[V Úmluvě proti mučení] *není definováno mnoho termínů, které jsou v ní používány. Není zde řečeno co znamená například slovo vážný. Nikde neobsahuje žádnou definici fyzické bolesti a utrpení. Takže naším úkolem bylo zjistit co vlastně tyto termíny znamenají, protože tato slova jsou vágní, dvojnásobná a nejsou definovaná.*“⁸⁹

Protiváhu Johnu Yoo a tehdejší americké administrativě tvoří několik osob, autoři knih o Guantanámu a mučení, člen senátní vyšetřovací komise, a také bývalý generální rada ministerstva námořnictva Alberto Mora. „*Celkové vyznění tohoto memoranda je, že mučení je zakázané. Avšak mučení samotné je definováno velice úzce, zahrnuje pouze úmrtí nebo trvalou ztrátu životních funkcí. Takováto definice mučení [...] by pravděpodobně ospravedlnila i to, co Saddám Hussein prováděl ve svých věznicích.*“⁹⁰ Tato definice pak samozřejmě legalizovala i veškeré rozšířené vyslyšovací techniky, používané CIA a armádními vyslyšchateli.

Třetí stranou obsaženou ve snímku jsou samotní vojáci-vyšetřovatelé, díky nimž bylo prokázáno nevhodné zacházení se zajatci. Ve filmu líčí své zážitky a pocity z doby svého působení v Abu Ghraib. Ačkoliv se jejich zážitky odlišují, všichni se shodují v jedné věci. Nedostávalo se jim dostatečného zázemí a podpory ze strany svých nadřízených. Ve věznicích byl nedostatek personálu, a to navíc špatně vycvičeného. Nadřízení neposkytovali dostačující informace a často se soustředili pouze na výsledek. To se promítlo i do způsobu získávání informací a jednání s vězni. Pokud bychom však odložili stranou morální stránku věci, zůstane nám ještě něco společného. Každý z vyslyšchatelů, který mluvil v tomto dokumentu, byl nějakým způsobem potrestán. Vězením, degradací hodnosti atd. Nabízí se otázka, proč byl Abu Ghraib označen za ojedinělý incident a nikoliv za systémovou chybu. Velké množství důkazů přitom ukazuje na pochybení velení, a to až do Bílého domu.

⁸⁹ Přízraky z Abu Ghraib [Shadows of Abu Ghraib] [film]. Režie KENNEDY, R. USA, 2007, 9' 37".
⁹⁰ *Tamtéž*, 10' 30".

Výslechy ve filmu přímo obsaženy nejsou. Z věznice Abu Ghraib se totiž nedochovalo příliš původních materiálů, hlavně kvůli přístupu samotného velení.⁹¹ Je zde však několik záznamů chování k zajatcům mimo výslech, což do jisté míry odráží celkový přístup vyslychatelů k zajatým. Hned v úvodní části snímku je videozáznam, ve kterém je několik zajatců nuceno poslouchat potupné rozkazy amerických vojáků. Zajatci měli přes hlavu pytel, jinak byli úplně nazí. Podobný pohled potom skýtají různé fotografie, pořízené několika vojáky. Na nich je obvykle jeden nebo více nahých zajatců, kteří jsou často připoutáni k sobě, nebo ke kusu nábytku. Jsou přitom nuceni zůstat v zahanbujících, a často i bolestivých pozicích. Podle svědků i několik hodin. To svědčí o naprostém odcizení a odlidštění zadržovaných, které podle snímků nabylo až absurdních rozměrů.

Z hlediska práce jsou však nejdůležitější snímky dva. Prvním obrázkem je již výše zmíněný zajatec⁹² stojící na bedně s pytlím přes hlavu, přičemž je napojen na elektrické rozvody. Z toho si lze poté udělat velice přesnou představu o několika používaných vyslychacích technikách. Druhou klíčovou fotografií je mrtvý ležící muž⁹³, s nímž se bezstarostně vyfotila jedna z vyslychatelek z Abu Ghraib. Pomineme-li morální stránku tohoto aktu, vyplynou nám na povrch dvě sdělení. Prvním je absolutní lhostejnost amerických vojáků k zajatým. Tím druhým je nepopíratelný důkaz úmrtí zajatce v Abu Ghraib, který nezemřel přirozenou cestou. Byť se jedná o jediný zdokumentovaný případ úmrtí zajatce, přesto má obrovský dopad. Hledání důkazů, které by popíraly veškeré výroky americké administrativy o (ne)mučení však není předmětem této práce.

91 Vyslychatelé v dokumentu přímo zmiňují pokyny z velení, aby odevzdali všechny inkriminující dokumenty, které by mohly nevhodné zacházení se zajatci prokázat.

92 Man on the box. [obrázek] [online]

93 Přízraky z Abu Ghraib [Shadows of Abu Ghraib] [film]. Režie KENNEDY, R. USA, 2007, 59' 30'.

Závěr

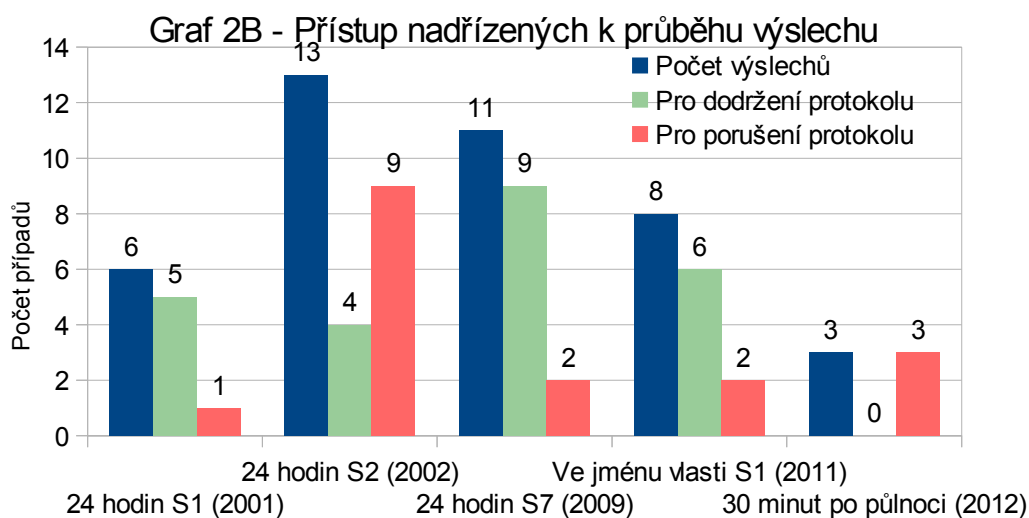
V předchozích kapitolách byl nastíněn jednak americký přístup k válečným zajatcům, jeho původ a proměny, a jednak také přístup amerických filmů a seriálů k tomuto tématu. Nezbyvá tedy než poskládat všechny části práce dohromady. Jak již bylo v úvodu řečeno, tato práce vycházela z předpokladu, že existoval závislý vztah mezi skutečností a mediálním obrazem válečných zajatců. Tento předpoklad se v práci potvrdil. Mediální obraz zajatců se skutečně v průběhu let proměňoval, přičemž nejzásadnější rozdíly mezi jednotlivými řadami nastaly právě po několika klíčových událostech. Prudký nárůst v použití rozšířených vyslyšacích technik a větší toleranci nadřazených vůči mučení časově odpovídá útokům 11. září a následně Bushově akčnímu memorandu. Naopak značně snížená tolerance vůči mučení ze strany velení časově odpovídá soudnímu verdiktu z případu *Boumediene vs. Bush*, a také nástupu Baracka Obamy do úřadu prezidenta.

Pro ilustraci konkrétních změn v přístupu k zajatcům je v této práci vytvořeno několik grafů. Graf 3A znázorňuje osobní přístup vyšetřovatele k zajatci.

V seriálu *24 hodin* (2001, 2002 a 2009) se obvykle jedná o teroristy, a podle toho je jednání s nimi automaticky více vyhocené. Nicméně i zde lze nalézt určitý nárůst mezi první a druhou řadou seriálu. Další nárůst zaznamenala také sedmá řada natáčená před zvolením nového prezidenta. V první řadě seriálu *Ve jménu vlasti* (2011) však dochází k postupnému zklidnění situace, což se v grafu projevilo jako převaha neutrálně vedených výslechů. Snímek *30 minut po půlnoci* (2012), tento pokles dále potvrdil.

Druhým důležitým indikátorem jsou změny v přístupu nadřazených, což je znázorněno v grafu 2B a 3B. Oficiální přístup americké administrativy byl v zásadě jednoznačný. Mučení je špatné a zakázané, avšak pouze minimum technik se tak dalo kategorizovat. V zásadě se jednalo o techniky končící smrtí nebo vážným postižením. Tato definice však platila pouze pro bojovníky Al-kájdý, za které nelze považovat americké teroristy z *24 hodin*. Navíc zajatci, na které se užší definice vztahovala, byli stejně vystaveni potenciálně smrtícím technikám, což dokumentuje film *Přízraky z Abu Ghraib* (2007). Jediné zdokumentované úmrtí tak dokázalo zpochybnit celou snahu Bushovy administrativy portrétovat se jako odpůrce mučení. Tato linie je pak patrná i ve

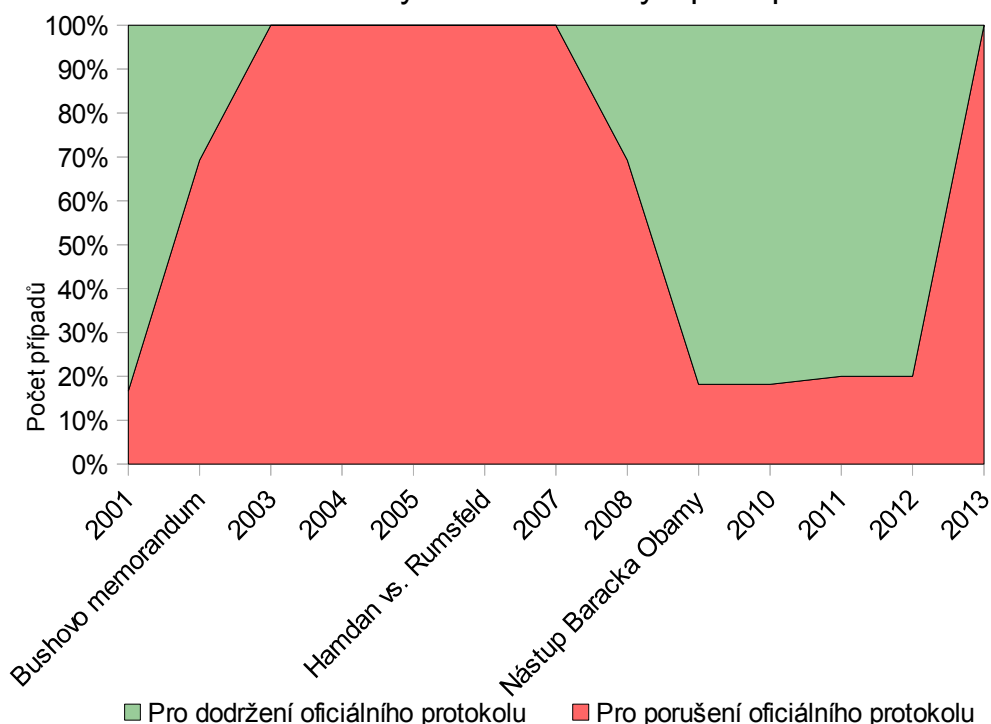
vybraných snímčích. Mezi první a druhou řadou *24 hodin* činil nárůst v toleranci nelegálních technik celých padesát procent. Z necelé jedné pětiny případů se rázem staly více jak dvě třetiny. Období mezi léty 2003 až 2007 lze charakterizovat naprostým zaměřením se na výsledky, bez ohledu na způsoby jejich dosažení. Z předložených výpovědí a dokumentů v *Přízracích z Abu Ghraib* tedy lze usuzovat, že vysocí představitelé mučení nejen tolerovali, ale dokonce jej i aktivně podporovali.⁹⁴ Obrat nastává v období mezi lety 2008-2009 kdy Nejvyšší soud USA rozhodl ve prospěch zajatců, a kdy se prezidentem stal demokrat Barack Obama. Čísla v grafu rázem klesají na původních dvacet procent.

Z pohledu *24 hodin* je to však sporné. Jack Bauer je totiž v sedmé řadě seriálu obviněn z mučení zajatců a stane před senátní vyšetřovací komisí. Je označen za zločince, avšak nečelí žádným následkům, protože je opět povolán k záchraně země. Opět se drží hesla, že někdo musí v zájmu obecného dobra špinavou práci odvést. Navíc dokáže přesvědčit i prezidentku Spojených států o tom, že jsou jeho metody nenahraditelné a potřebné, čímž jeho činy získaly podporu retrospektivně. Podobně se k problematice staví i *Ve jménu vlasti*. Zde je sice vidět posun k mírnějšímu zacházení se zajatci, avšak ani zde vyšetřovatelé neváhají přistoupit k některým tvrdým vyslychacím technikám. Ještě více je tento přístup patrný ve *30 minutách po půlnoci*, v nichž sice Daniel sdělí Maye, že se politika mění a vyslychání zajatců ztratilo podporu kongresu. Ta však i nadále pokračuje předchozím způsobem s použitím různých rozšířených vyslychacích technik.

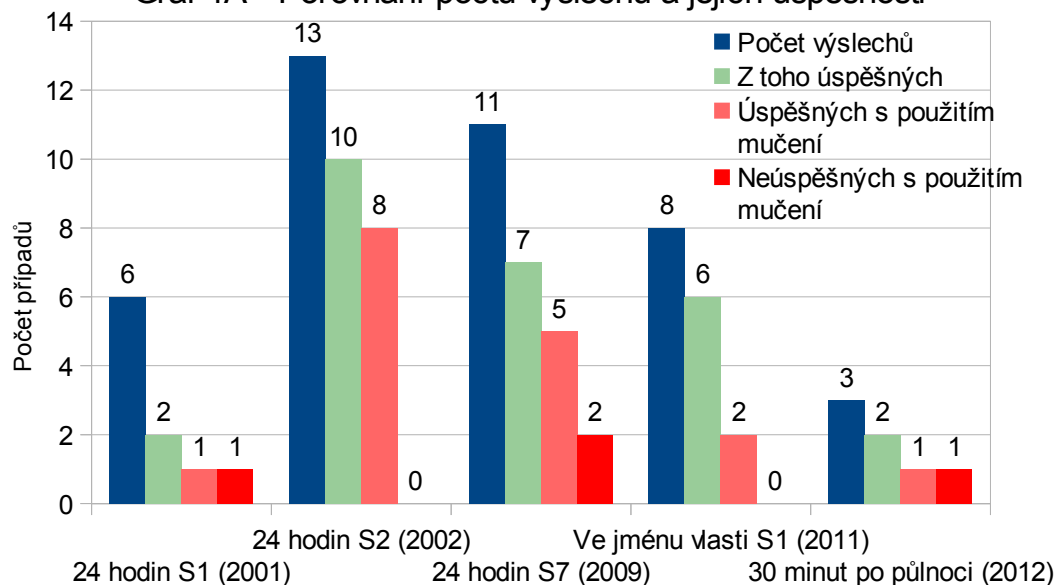
⁹⁴ Viz poznámka Donalda Rumsfelda k *Akčnímu memorandu z roku 2002*.

Graf 3B - Snímky a realita: změny v přístupu velení

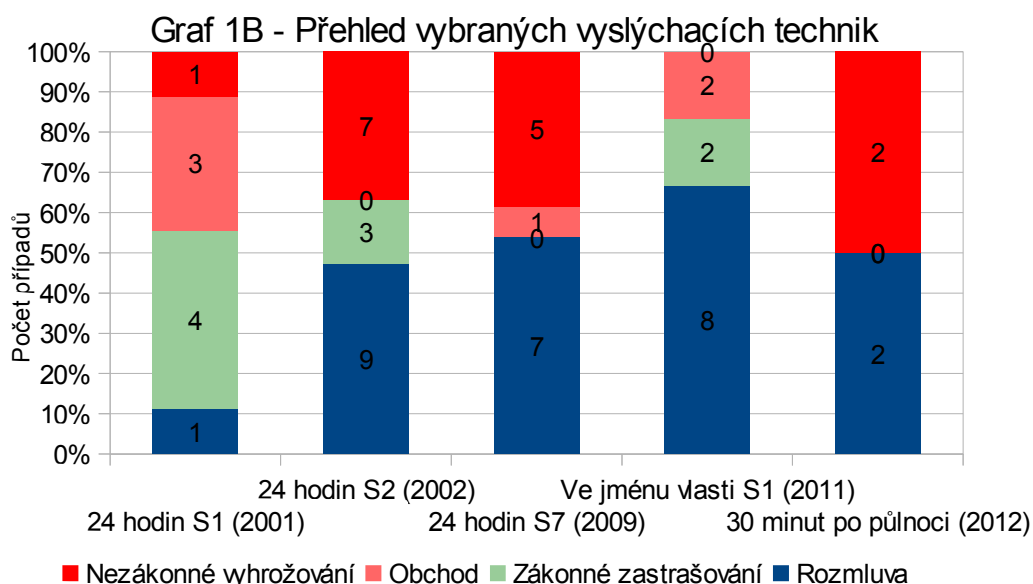
Třetím způsobem, jakým lze sledovat zobrazení zajatců, jsou konkrétní techniky výslechu. Z grafu 1A je patrný skokový nárůst v počtu výslechů s mučením mezi lety 2001 a 2002, a to na čtyřnásobek své původní hodnoty. Společně s tím také značně vzrostl počet úspěšných výslechů. Pokud tyto dva údaje dáme do souvislosti, zjistíme, že v první sérii 24 hodin byla polovina úspěšných výslechů provázena mučením, zatímco v druhé sérii to bylo již 80 procent. Podobnou, či nepatrně méně významnou

Graf 1A - Porovnání počtu výslechů a jejich úspěšnosti

roli hrálo mučení i u ostatních sledovaných snímků. Tento údaj je poněkud zarážející, vezmeme-li v úvahu zprávu Červeného kříže⁹⁵, která hovoří až o 90 procentech nevinných zajatců v Iráku.

Co se týče samotných technik, tak zde došlo k proměně ve dvou směrech. Z přehledu vybraných technik v grafu 1B je patrné, že docházelo postupně k odklonu od umírněných metod k těm tvrdším a násilným. Zatímco v první sérii *24 hodin* byla čtyřem zajatcům nabídnuta dohoda výměnou za informace, tak v druhé sérii už to byly jen tři, a v sedmé dokonce nikomu. Podobné to bylo také s legálním vyhrožováním zákonnými postihy. Na druhé straně je fakt, že došlo k nárůstu i v počtu úvodních neutrálních rozhovorů mezi vyslychaným a vyšetřovatelem. Tyto rozhovory však obvykle nikam nevedly a vyslychající se uchýlili rovnou k tvrdým technikám výslechu. Zřejmě aby neztráceli čas.

Z předchozích úvah tedy lze vyvodit následující. Filmový a seriálový obraz válečných zajatců sledoval skutečnost do určité míry. Události 11. září se ve vybraných snímcích značně projeví, a to zejména agresivním přístupem vůči zajatcům. Ti byli obvykle popisováni velmi ideologicky a stereotypně, přičemž nebyl brán ohled na jejich případnou nevinu. To více či méně odpovídá reálné zkušenosti. Byl zde však jeden podstatný rozdíl. Každý seriálový a filmový zajatec disponoval alespoň nějakou relevantní informací. To ve výsledku značně obhajovalo použití násilí a mučení, protože jej vyvážila hodnota informace. Mučení bylo často portrétováno jako jediná možnost

⁹⁵ Red Cross: Iraq abuse 'tantamount to torture'. In. *Nbcnews.com*. [online] [cit 2015-4-18]

zisku informací. Navíc bylo užíváno s chybnou logikou „každý se jednou zlomí“⁹⁶, a proto čím intenzivnější bolest a utrpení vyslýchaný pocítí, tím dříve poskytne informace. Tato logika do určité míry rezonovala i v realitě, ve věznici Guantanámo kupříkladu, ale rozhodně nedosahovala stejných výsledků jako v seriálech a filmech. Vybrané snímky reflektovaly i pozdější události, avšak stále udržovali předchozí agresivní linii. V každém z nich je k nalezení určitá narážka nebo událost, která odráží změny v reálné politice. Ve *24 hodinách* a *Ve jménu vlasti* se jedná spíše jen o jakési informativní sdělení, že si dotyčný má dát pozor na „šťouraly“ ze senátu, přičemž dopad na výslechy je nulový. Ve *30 minutách po půlnoci* je dopad zřetelnější, neboť zrušení zajateckého vyslyšacího programu vyšetřovatelům patrně ztížilo prokazování bydliště Bin Ládina. Opět je zde však přítomna stejná logika. Totiž pokud by mohli mučit zajatce, zaručeně by získali potřebné informace. Snímek který nejuvěrněji sledoval realitu byl *Přízraky z Abu Ghraib*. Tento dokument byl natočený ve snaze dopátrat se skutečnosti v kauze věznice Abu Ghraib, a proto jsou v něm použity jen skutečné dokumenty a autentické rozhovory. Velmi přesně popisuje vývoj amerického přístupu k válečným zajatcům za Bushovy administrativy, přičemž poukazuje na některé závažné informace, včetně velice detailních popisů vyslyšacích technik a nezájmu americké armády je zkoumat.

Z bilance čtyř snímků tedy nejlépe vyšel dokument, který věrně zobrazuje realitu, zatímco ostatní snímky se pravdě přibližují jen částečně nebo vůbec. Otázkou tedy zůstává, zda toto deformované zobrazení skutečnosti bylo účelem tvůrců, nebo jen vycházelo z jejich přesvědčení a pohledu na realitu. Tak či onak jejich tozhodnutí značně ovlivnilo veřejnost. Mnohem více než poměrně neznámý dokumentární film⁹⁷. Rozdíl v popularitě všech snímků je patrný i v České republice. Zatímco veleúspěšné hollywoodské snímky *24 hodin*, *Ve jménu vlasti* a *30 minut po půlnoci* jsou v současné době vysílány na Prima Cool, respektive na ČT 1 a HBO, tak dokumentární *Přízraky z Abu Ghraib* jsou oficiálně dostupné pouze přes platformu HBO GO a neoficiálně přes youtube.

Na úplný závěr ještě zmíním některé další práce, které se problematikou zobrazení válečných zajatců, a vztahem k nepříteli obecně, zabývají. V úvodu jsem již zmínil práci

96 *24 hodin* [24] [televizní seriál]. Režie KOLBE, W., TOYNTON, I., SPICER, B. et. al. USA, 2001, S2E12, 9' 38".

97 *Přízraky z Abu Ghraib* jsou volně dostupné na stránce [youtube.com](https://www.youtube.com), avšak počet jejich shlédnutí (necelých třicet sedm tisíc) nemůže konkurovat počtu shlédnutí trailerů k první řadě *Ve jménu vlasti* (přes jeden milion a tři sta tisíc).

Emily Clews *Torture and the Impact of 24 on America After 9/11*, která se soustředí na seriál 24 hodin a zajatce v něm. Dále se sem řadí například disertační práce Tobiasa Steinera *Dealing with a nation's trauma: Allegories on 9/11 in contemporary U.S. television drama narratives and the case of 'Homeland'*, v níž zkoumá několik vybraných snímků z pohledu teorie traumatu. Zmíním zde také práci Teresy Cutler-Broyles *Muslim Monsters / American Heroes: Sleeper Cell and Homeland*, v níž zkoumá zrod a proměny mýtů arabských teroristů, kteří se snaží zničit americký způsob života. Podobnému tématu se věnuje i Debra Merskin v práci *The Construction of Arabs as Enemies: Post-September 11 Discourse of George W. Bush*, v níž k věci přistupuje z druhé strany z perspektivy americké administrativy a prezidenta Bushe. Douglas Kellner se ve své práci *9/11, Spectacles of Terror, and Media Manipulation: A Critique of Jihadist and Bush Media Politics* zaměřuje na techniky, které Bin Ládín a Al Kájda používala v boji proti Spojeným státům, a překvapivě stejné techniky nachází i na straně americké administrativy ve vztahu k veřejnosti.

Summary

Tato bakalářská práce se zabývá mediálním zobrazením vztahu americké vlády ke svým válečných zajatců. Tento vztah se od roku 2001 velice proměňoval, z čehož vychází i tato práce. Jejím cílem je dokázat návaznost reality a filmového ztvárnění tohoto vztahu. V práci je k tomu využito srovnání několika oficiálních amerických dokumentů a smluv s obsahem čtyř seriálů a filmů. Vzájemné propojení reality a filmového ztvárnění bylo v práci prokázáno, avšak se značně rozdílnými výsledky. Nejlépe ze srovnání vyšel dokumentární snímek Přízraky z Abu Ghraib, zatímco nejvzdálenější realitě byl seriál 24 hodin.

Použitá literatura

Knihy:

MCLUHAN, M., FLORE, Q. (1967) In. *The Medium is the Massage: An Inventory of Effects*, Penguin Books, 1967.

MCQUAIL, D. IN. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha, 2009.

Elektronické zdroje:

AMNESTY INTERNATIONAL. (2005). *United States of America / Yemen: Secret Detention in CIA "Black Sites"*, AI Index: AMR 51/177/2005 [online] Dostupné z: <<https://www.amnesty.org/download/Documents/80000/amr511772005en.pdf>> [cit. 2015-4-16]

BUSH, G. (2001). ADDRESS TO THE JOINT SESSION OF THE 107TH CONGRESS. In. *Selected Speeches of President George W. Bush 2001-2008*. [online] Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf> [cit. 2015-2-15]

BUSH, G. (2001), *Military Order - Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism*. 13. listopadu 2001, [online] Dostupné z: <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=63124>> [cit. 2015-4-15].

CIA Holds Terror Suspects in Secret Prisons. In. *The Washington Post*. [online] Dostupné z: <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/11/01/AR2005110101644.html>> [cit. 2015-4-16]

CIA torture report: a timeline. In. *The Sydney Morning Herald*. [online] Dostupné z: <<http://www.smh.com.au/world/cia-torture-report-a-timeline-20141211-124mp9.html>> [cit. 2015-4-18]

CLEWS, E. Torture and the Impact of 24 on America After 9/11. In. *E-International Relations* [online] Dostupné z: <<http://www.e-ir.info/2014/01/06/torture-and-the-impact-of-24-on-america-after-911/>> [cit. 2015-4-7].

Context of 'November 27, 2002: Pentagon General Counsel Recommends Harsh Interrogation Tactics for Use at Guantanamo'. In. *History Commons*. [online] Dostupné z: <http://www.historycommons.org/context.jsp?item=torture_rendition_and_other_abuses_against_captives_in_iraq_afghanistan_and_elsewhere_2336#torture_rendition_and_other_abuses_against_captives_in_iraq_afghanistan_and_elsewhere_2352> [cit. 2015-4-17]

Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. [online] Dostupné z: <<http://www.un.org/documents/ga/res/39/a39r046.htm>> [cit. 2015-4-15]

CUTLER-BROYLES, T. (2012). Muslim Monsters / American Heroes: Sleeper Cell and Homeland. In. *Inter-disciplinary.net*. [online] Dostupné z: <<http://www.inter-disciplinary.net/at-the-interface/wp-content/uploads/2012/08/cutlermonpaper.pdf>> [cit. 2015-6-27]

Delivered Into Enemy Hands. In. *Human Rights Watch [online]* Dostupné z: <<http://www.hrw.org/reports/2012/09/05/delivered-enemy-hands>> [cit. 2015-4-15]

Detainee Treatment Act, sec. 1003. [online] Dostupné z: <[https://www.icrc.org/ihl-nat/a24d1cf3344e99934125673e00508142/b22319a0da00fa02c1257b8600397d29/\\$FILE/Detainee%20Treatment%20Act%20of%202005%20.pdf](https://www.icrc.org/ihl-nat/a24d1cf3344e99934125673e00508142/b22319a0da00fa02c1257b8600397d29/$FILE/Detainee%20Treatment%20Act%20of%202005%20.pdf)> [cit. 2015-4-16]

GREENWALD, G. (2012). Zero Dark Thirty: CIA hagiography, pernicious propaganda. In. *Theguardian*. [online] Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/dec/14/zero-dark-thirty-cia-propaganda>> [cit 2015-5-8]

Islamic State says it has beheaded second Japanese hostage Goto. In. *REUTERS*. [online] Dostupné z: <<http://www.reuters.com/article/2015/01/31/us-mideast-crisis-japan-hostage-idUSKBN0L40VA20150131>> [cit. 2015-2-15]

Islamic State shows burning of hostage, Jordan vows 'earth-shaking' response. In. *REUTERS*. [online] Dostupné z: <<http://www.reuters.com/article/2015/02/03/us-mideast-crisis-killing-idUSKBN0L71XE20150203>> [cit. 2015-2-15]

JIRÁK, J. O účincích médií. In. *Metodický portál učitelů RVP*. [online] Dostupné z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/246/O-UCINCICH-MEDII.html/>> [cit. 2015-4-7].

- KELLNER, D. (2003). 9/11, Spectacles of Terror, and Media Manipulation: A Critique of Jihadist and Bush Media Politics. In. *Ucla.edu*. [online] Dostupné z <<https://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/911terrorspectaclemedia.pdf>> [cit. 2015-6-27]
- Memorandum Bílého domu ze 7. února 2002 o humánním zacházení se zajatci z Tálibánu a Al kájdý*. [online] Dostupné z: <http://www.pegc.us/archive/White_House/bush_memo_20020207_ed.pdf> [cit. 2015-4-15]
- MERSKIN, D. (2004). The Construction of Arabs as Enemies: Post-September 11 Discourse of George W. Bush. In. *Upenn.edu*. [online] Dostupné z <<http://web.asc.upenn.edu/usr/ogandy/C45405%20resources/Merskin%20the%20construction.pdf>> [cit. 2015-6-27]
- OBAMA, B. (2009). Executive Order 13491 of 22 January, 2009. In. *U.S. Government Publishing Office*. [online] Dostupné z: <<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/FR-2009-01-27/pdf/E9-1885.pdf>> [cit. 2015-4-18]
- Red Cross: Iraq abuse 'tantamount to torture'. In. *Nbcnews.com*. [online] Dostupné z: <http://www.nbcnews.com/id/4944094/ns/world_news-mideast_n_africa/t/red-cross-iraq-abuse-tantamount-torture> [cit. 2015-4-18]
- SENATE SELECT COMMITTEE ON INTELLIGENCE. (2014). *Committee Study of the CIA's Detention and Interrogation Program: Executive Summary*. [online] Dostupné z: <http://nsarchive.gwu.edu/torture_archive/docs/Exec%20Summary%20Background%20and%20History%20Part%20I%20and%20II.pdf> [cit. 2015-4-15]
- STEINER, T. (2012). Dealing with a nation's trauma: Allegories on 9/11 in contemporary U.S. television drama narratives and the case of 'Homeland'. In. *academia.edu*. [online] Dostupné z: <http://www.academia.edu/2272123/Dealing_with_a_Nations_Trauma_Allegories_on_9_11_in_Contemporary_Serial_US_Television_Drama_Narratives_and_the_case_of_Homeland> [cit. 2015-6-27]
- SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. (2004). *RASUL et al. v. BUSH, PRESIDENT OF THE UNITED STATES, et al.* [online] Dostupné z: <<https://www.law.cornell.edu/supct/html/03-334.ZS.html>> [cit. 2015-4-16]

SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. (2006). *HAMDAN v. RUMSFELD, SECRETARY OF DEFENSE*, et al. [online] Dostupné z:

<<https://www.law.cornell.edu/supct/html/05-184.ZS.html>> [cit. 2015-4-16]

SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. (2008). *BOUMEDIENE et al. v. BUSH, PRESIDENT OF THE UNITED STATES*, et al. [online] Dostupné z:

<<https://www.law.cornell.edu/supct/html/06-1195.ZS.html>> [cit. 2015-4-16]

THE CONSTITUTION OF THE UNITED STATES OF AMERICA. [online] Dostupné z:

<<http://constitutioncenter.org/constitution/full-text>> [cit. 2015-4-12]

Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci ze dne 12. srpna 1949, [online]

Dostupné z: <http://www.cervenkykriz.eu/cz/mhp_knihovna/zenevske_umluvy.pdf>

[cit. 2015-4-11].

Média:

24 hodin [24] [televizní seriál]. Režie KOLBE, W., TOYNTON, I., SPICER, B. et. al. USA, 2001.

30 minut po půnoci [Zero Dark Thirty] [film]. Režie BIGELOW, K. USA, 2012.

60 minutes. In. *Youtube*. 16. listopad, 2008. [online] Dostupné z:

<<https://www.youtube.com/watch?v=-pTemjAtVGU>> [cit. 2015-5-8]

Obama on CIA's post-9/11 tactics. In. *Youtube*. [online video] Dostupné z:

<<https://youtu.be/O-NbNM2cMHQ>> [cit. 2015-4-18]

Přízraky z Abu Ghraib [Shadows of Abu Ghraib] [film]. Režie KENNEDY, R. USA, 2007.

Ve jménu vlasti [Homeland] [televizní seriál]. Režie CUESTA, M., PODESWA, J., MANN, S. USA, 2011.

Man on the box [obrázek] [online] Dostupné z:

<<http://i2.cdn.turner.com/cnnnext/dam/assets/111219125620-nat-abu-ghraib-legacy-00024310-story-top.jpg>> [cit. 2015-5-8]

Seznam příloh

Příloha č. 1 : Analýza první řady seriálu *24 hodin* (tabulka)

Příloha č. 2 : Analýza druhé řady seriálu *24 hodin* (tabulka 2A-C)

Příloha č. 3 : Analýza sedmé řady seriálu *24 hodin* (tabulka 3A-B)

Příloha č. 4 : Analýza první řady seriálu *Ve jménu vlasti* (tabulka 4A-B)

Příloha č. 5 : Analýza filmu *30 minut po půlnoci* (tabulka)

Příloha č. 6 : Přehled použitých technik ve vybraných snímcích (tabulka)

Příloha č. 7 : Porovnání počtu výsledků a jejich úspěšnosti (Graf 1A) a Přehled použitých vyslychacích technik (Graf 1B)

Příloha č. 8 : Přístup vyšetřovatele k průběhu výsledku (Graf 2A) a Přístup nadřízených k průběhu výsledku (Graf 2B)

Příloha č. 9 : Snímky a realita: změny v přístup vyšetřovatele (Graf 3A) a Snímky a realita: změny v přístupu velení (Graf 3B)

Příloha č. 1

První řada seriálu 24 hodin						
	S1E5	S1E11	S1E12	S1E12	S1E14	S1E20
<i>Vyslýchaný</i>	Greg Penticoff (T*)	Ted Cofell (P****)	Tony Almeida (CTU**)	Mina Myers (CTU)	Jack Bauer	Andre Drazen (T)
<i>Vyslýchající</i>	Jack Bauer	Jack Bauer	Alberta Green (CTU)	Alberta Green (CTU)	Ryan Chapelle (CTU)	Jack Bauer
<i>Důvod výslechu</i>	Zisk informací o Kim Bauer	Zisk informací o Kim a Teri Bauer	Zisk informací o Jacku Bauerovi	Zisk informací o Jacku Bauerovi	Popis předchozích činů Jacka Bauera	Zisk informací o plánu vraždy senátora Palmera a únosu Kim a Teri Bauer
<i>Přístup vyslychatele</i>	Neutrální	Neutrální/emotivní	Neutrální	Neutrální	Neutrální	Neutrální/emotivní
<i>Přístup nadřízených</i>	Dodržení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu
<i>Technika výslechu</i>	Křik, fyzické napadání, osvobození vězně	Křik, vyhrožování smrtí, fyzické napadání, odpírání léčby	Obchod, vydírání	Obchod, vydírání	Obchod, rozmluva	Rozmluva, křik, vyhrožování
<i>Ospravedlnění techniky</i>	Jediné vodítko ke Kim Bauer	Jediné vodítko ke Kim a Teri Bauer	Jack Bauer jedná proti rozkazům nadřízených	Jack Bauer jedná proti rozkazům nadřízených	Jack Bauer jedná proti rozkazům nadřízených	Drazen je hlavním původcem celého teroristického útoku
<i>Úspěšnost</i>	Ano	Ne	Ne	Ne	Ano	Ne
Výslechů celkem	6		S použitím mučení		2	

T – terorista, či komplic

CTU – člen protiteroristické jednotky

P – podezřelý

Příloha č. 2

Druhá řada seriálu 24 hodin A						
	S2E1	S2E5	S2E5-E6	S2E6	S2E8	S2E8-E9
Vyslýchaný	Jason Park (T)	Nina Myers (T)	Reza Naiyeer (P)	Nina Myers (T)	Mamud Rasheed Faheen (T)	Bob Warner (P)
Vyslýchající	Agent pracující pro USA	George Mason (CTU)	Tony Almeida (CTU)	Jack Bauer	Nina Myers (T) / Jack Bauer	Tony Almeida (CTU)
Důvod výslechu	Zisk informací o teroristickém útoku	Zisk informací o teroristickém útoku	Zisk informací o Syedu Alim	Zisk informací o teroristickém útoku	Zisk informací o teroristickém útoku	Zisk informací o Syedu Alim
Přístup vyslyšatele	Negativní	Neutrální	Neutrální	Neutrální/emotivní	Neutrální	Neutrální
Přístup nadřízených	Porušení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu
Technika výslechu	Elektrošoky	Rozmluva	Rozmluva	Rozmluva, vydírání, fyzické napadení, vyhrožování smrtí	Rozmluva, následné zabití vyslychaného	Rozmluva
Ospravedlnění techniky	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles
Úspěšnost	Ano	Ne	Ano	Ano	Ano	Ne

T – terorista, či komplic

CTU – člen protiteroristické jednotky

P – podezřelý

Příloha č. 2

Druhá řada seriálu 24 hodin B						
	S2E9	S2E11-E13	S2E12	S2E14	S2E8	S2E16
Vyslýchaný	Reza Naiyeer (P) a Bob Warner (P)	Roger Stanton (P)	Syed Ali (T)	Neznámý terorista (T)	Marie Warner (T)	Syed Ali (T)
Vyslýhající	George Mason (CTU)	Ted Simmons	Jack Bauer	Kate Warner	Jack Bauer	Michelle Dessler (CTU)
Důvod výslechu	Zisk informací o Syedu Alim	Zisk informací o nastražené bombě	Zisk informací o nastražené bombě	Zisk informací o nastražené bombě	Zisk informací o nastražené bombě	Zisk informací o pravosti klíčové nahrávky
Přístup vyslyšatele	Neutrální/emotivní	Neutrální	Neutrální/emotivní	Neutrální	Neutrální/emotivní	Neutrální
Přístup nadřízených	Dodržení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu
Technika výslechu	Křik, fyzické napadání	elektrošoky	Křik, fyzické a psychické napadání, vyhrožování, ohrožování rodiny	Rozmluva	Rozmluva, křik, psychické napadání, vyhrožování	Rozmluva
Ospravedlnění techniky	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba jaderného útoku v Los Angeles	Hrozba třetí světové války
Úspěšnost	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano

T – terorista, či komplic

CTU – člen protiteroristické jednotky

P – podezřelý

Příloha č. 2

Druhá řada seriálu 24 hodin C	
	S2E20
Vyslýchaný	Neznámý ozbrojenec (T)
Vyslychající	Jack Bauer
Důvod výslechu	Získ informací o klíčové nahrávce
Přístup vyslychatele	Neutrální/emotivní
Přístup nadřízených	Porušení oficiálního protokolu
Technika výslechu	Rozmluva, následné zabití vyslychaného
Ospravedlnění techniky	Hrozba třetí světové války
Úspěšnost	Ano
Výslechů celkem	13
S použitím mučení	8

T – terorista, či komplic

CTU – člen protiteroristické jednotky

P – podezřelý

Příloha č. 3

Sedmá řada seriálu 24 hodin A						
	S7E1	S7E3	S7E4	S7E8	S7E11	S7E11
Vyslýchaný	Jack Bauer	Tony Almeida (P)	Alan Tanner (T)	Edward Vossler (P)	Bill Buchanan (P)	Ryan Burnett (P)
Vyslychající	Senátor pověřený vyšetřováním CTU	Jack Bauer	Renee Walker (FBI)	Jack Bauer	Jack Bauer	Jack Bauer
Důvod výslechu	Podezření z porušování zákona	Zisk informací o teroristickém útoku	Zisk informací o Tony Almeidovi	Zisk informací o Henry Taylorovi	Zisk informací o náčelníkovi štábu Ryanu Burnettovi	Zisk informací o teroristickém útoku
Přístup vyslychatele	neutrální	Neutrální/emotivní	emotivní	emotivní	emotivní	emotivní
Přístup nadřízených	Dodržení oficiálního postupu	Dodržení oficiálního postupu	Dodržení oficiálního postupu	Dodržení oficiálního postupu	Dodržení oficiálního postupu	Dodržení oficiálního postupu
Technika výslechu	Rozmluva	Rozmluva, fyzické napadání	Rozmluva, vyhrožování, odpírání léčby	Rozmluva, fyzické napadání, vyhrožování,	Rozmluva, křik	Elektrošoky, křik
Ospravedlnění techniky	Provádění nelegálních praktik při vyslychání	Hrozba teroristického útoku	Hrozba teroristického útoku	První gentleman Spojených států byl unesen	Hrozba teroristického útoku	Hrozba teroristického útoku
Úspěšnost	Ano	Ne*	Ano	Ano	Ne	Ano

T – terorista, či komplic

CTU – člen protiteroristické jednotky

P – podezřelý

* Výsledkem nebyly získány původně požadované informace

Příloha č. 3

Sedmá řada seriálu 24 hodin B						
	S7E11	S7E14	S7E19	S7E21	S2E22	
<i>Vyslýchaný</i>	Ryan Burnett (T)	Blaine Mayer	James Hodges (P)	Imam (P)	neznámý Almeidův komplic (T)	
<i>Vyslýchající</i>	prez. Taylor a Ethan Kanin	Jack Bauer	Jack Bauer	Jack Bauer	Jack Bauer	
<i>Důvod výslechu</i>	Zisk informací o teroristickém útoku	Zisk informací o teroristickém útoku a vraždě Ryana Burnetta	Zisk informací o teroristickém útoku	Zisk informací o teroristickém útoku a Jibraanu Al-Zarianovi	Zisk informací o Tony Almeidovi a Jibraanu Al-Zarianovi	
<i>Přístup vyslyšatele</i>	neutrální	neutrální	emotivní	emotivní	Neutrální/emotivní	
<i>Přístup nadřízených</i>	Dodržení oficiálního postupu	Dodržení oficiálního postupu	Porušení oficiálního postupu	Dodržení oficiálního postupu	Porušení oficiálního postupu	
<i>Technika výslechu</i>	Rozmluva, obchod	Rozmluva	Křik, vyhrožování	Křik, vyhrožování	Vyhrožování, odpírání léčby,	
<i>Ospravedlnění techniky</i>	Hrozba teroristického útoku	Hrozba teroristického útoku	Hrozba teroristického útoku	Hrozba teroristického útoku	Hrozba teroristického útoku	
<i>Úspěšnost</i>	Ne	Ano	Ano	Ne	Ano	
Výslechů celkem	11		S použitím mučení		7	

T – terorista, či komplic

CTU – člen protiteroristické jednotky

P – podezřelý

Příloha č. 4

První řada seriálu <i>Ve jménu vlasti A</i>						
	S1E1	S1E1	S1E5	S1E6	S1E6	S1E6
Vyslýchaný	Irácký zajatec Ibrahim (T)	Nicholas Brody	Asal Chameed (T)	Carrie Mathison (P)	David Estates (P)	Saul Berenson (P)
Vyslýchající	Carrie Mathison (CIA)	Carrie Mathison (CIA), další	Saul Berenson (CIA)	Vyšetřovatel CIA	Vyšetřovatel CIA	Vyšetřovatel CIA
Důvod výslechu	Zisk informací o teroristickém útoku	Zisk informací o Brodyho věznicích a Al-kájdě	Zisk informací o Abu Nazirovi a Al-kájdě	Zisk informací o úmrtí zajatce	Zisk informací o úmrtí zajatce	Zisk informací o úmrtí zajatce
Přístup vyslychatele	Neutrální/emotivní	Neutrální	Neutrální	Neutrální	Neutrální	Neutrální
Přístup nadřízených	Dodržení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu	Dodržení oficiálního protokolu
Technika výslechu	Rozmluva, obchod	Rozmluva	Rozmluva, vydírání, spánková deprivace, podchlazení, nahota	Rozmluva	Rozmluva	Rozmluva
Ospravedlnění techniky						
Úspěšnost	Ano	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano

T – terorista, či komplic

CIA – agent CIA

P – podezřelý

Příloha č. 4

První řada seriálu <i>Ve jménu vlasti B</i>			
	S1E10	1E10	
<i>Vyslýcháný</i>	Imám napadené mešity (P)	z Saudský velvyslanec (P)	
<i>Vyslýchající</i>	Carrie Mathison (CIA)	Carrie Mathison (CIA)	
<i>Důvod výslechu</i>	Zisk informací o Thomasi Walkerovi, komplici Abu Nazíra	Zisk informací o Abu Nazírovi, informací o útoku na vice-prezidenta	
<i>Přístup vyslýchatele</i>	Neutrální	Neutrální/emotivní	
<i>Přístup nadřízených</i>	Dodržení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	
<i>Technika výslechu</i>	Rozmluva, obchod	Rozmluva, vydírání	
<i>Ospravedlnění techniky</i>			
<i>Úspěšnost</i>	Ne	Ano	
Výslechů celkem	8		S použitím mučení 2

T – terorista, či komplic
 CIA – agent CIA
 P – podezřelý

Příloha č. 5

30 minut po půlnoci				
<i>Vyslýchaný</i>	Ammar (T)	Ammar (T)	Abu Faraj (T)	
<i>Vyslýchající</i>	Dan (CIA)	Dan (CIA) a Maya (CIA)	Maya (CIA)	
<i>Důvod výslechu</i>	Zisk informací o teroristickém útoku a Abu Farajovi	Zisk informací o teroristickém útoku	Zisk informací o Abu Ahmedovi	
<i>Přístup vyslychatele</i>	Negativní	Neutrální	Neutrální	
<i>Přístup nadřízených</i>	Porušení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	Porušení oficiálního protokolu	
<i>Technika výslechu</i>	Křik, fyzické a psychické napadání, waterboarding, spánková deprivace, omezený prostor	Rozmluva, vyhrožování	Rozmluva	
<i>Ospravedlnění techniky</i>	Hrozba teroristického útoku v USA, Evropě	Hrozba teroristického útoku, potenciální zisk informací o VIP	Zisk informací o VIP	
<i>Úspěšnost</i>	Ne	Ano	Ano	
Výslechů celkem		3	S použitím mučení	2

T – terorista, či komplic
CIA – agent CIA

Příloha č. 6

Přehled použitých technik ve vybraných snímcích						
	24 hodin S1	24 hodin S2	24 hodin S7	Ve jménu vlasti S1	30 minut po půlnoci	Příznaky z Abu Ghraib
<i>Rozmluva</i>	1	9	7	8	2	Ne
<i>Obchod</i>	3	0	1	2	0	Ne
<i>Křik</i>	3	2	4	0	1	Ano
<i>Vydírání*</i>	4	3	0	2	0	Ne
<i>Fyzické napadení</i>	2	3	2	0	1	Ano
<i>Psychické napadení a vyhrožování</i>	1	4	5	0	2	Ano
<i>Ponižování**</i>	0	0	0	1	1	Ano
<i>Spánková deprivace</i>	0	0	0	1	1	Ano
<i>Sensorické zmatení***</i>	0	0	0	1	1	Ano
<i>Odpírání léčby</i>	1	0	2	0	0	Ano
<i>Elektrošoky</i>	0	2	1	0	0	Ano
<i>Waterboarding</i>	0	0	0	0	1	Ano
<i>Smrt zajatce</i>	0	2	0	0	0	Ano****
Celkem výsledků	6	13	11	8	3	?
Z toho úspěšných	2	10	7	6	2	?

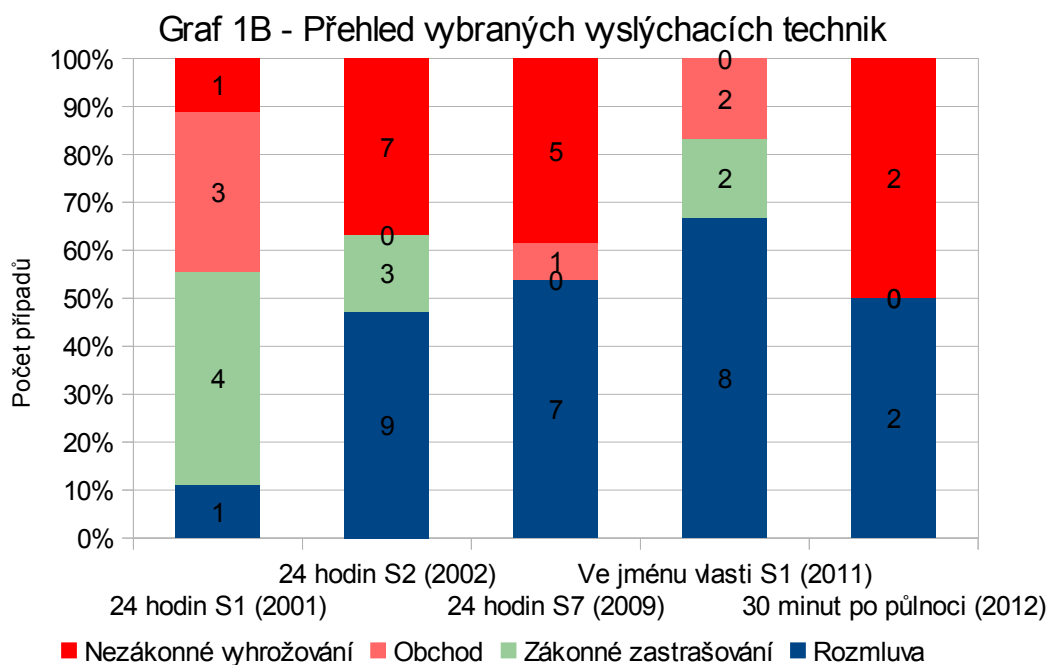
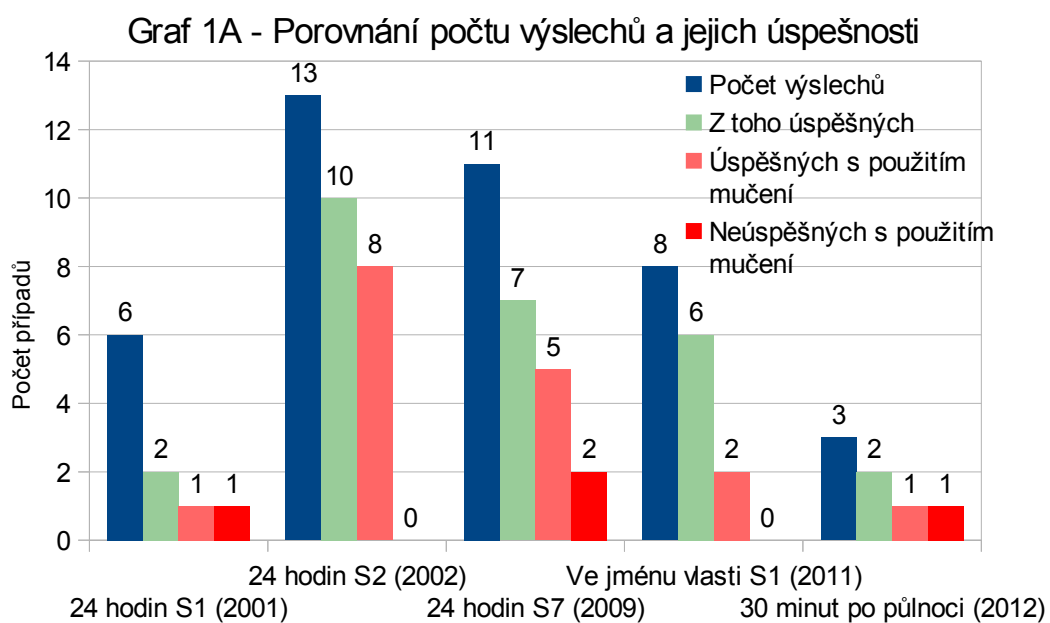
* Vydírání zahrnuje také zastrašování – využívá zákonných postihů a důsledků ve výsledku, a proto není považováno za mučení

** Ponižování zahrnuje nahotu, pobývání v omezeném prostoru a nemožnost vykonat potřebu v soukromí

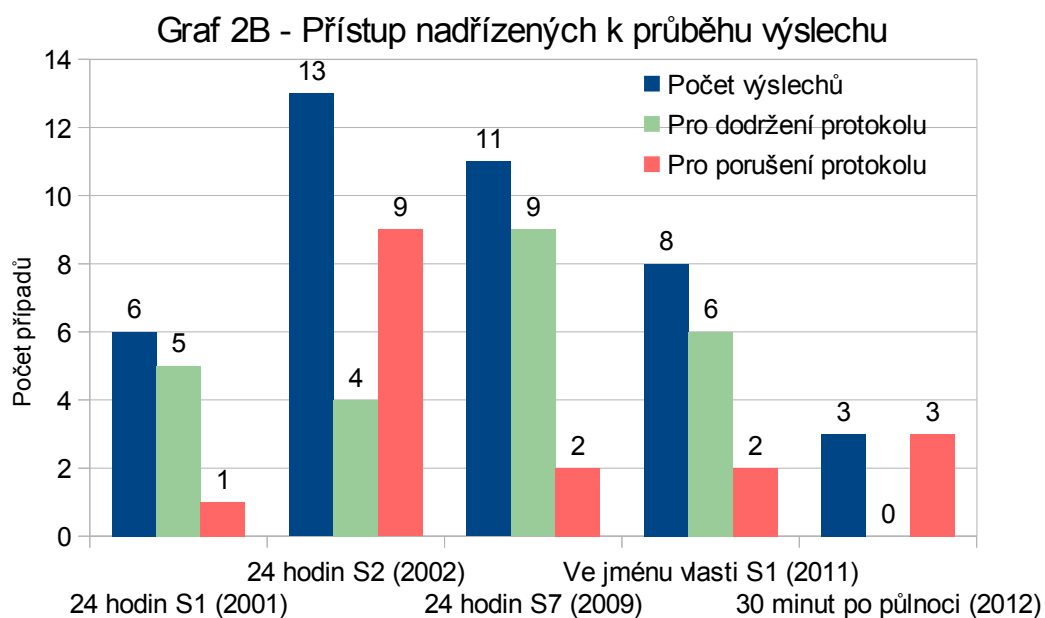
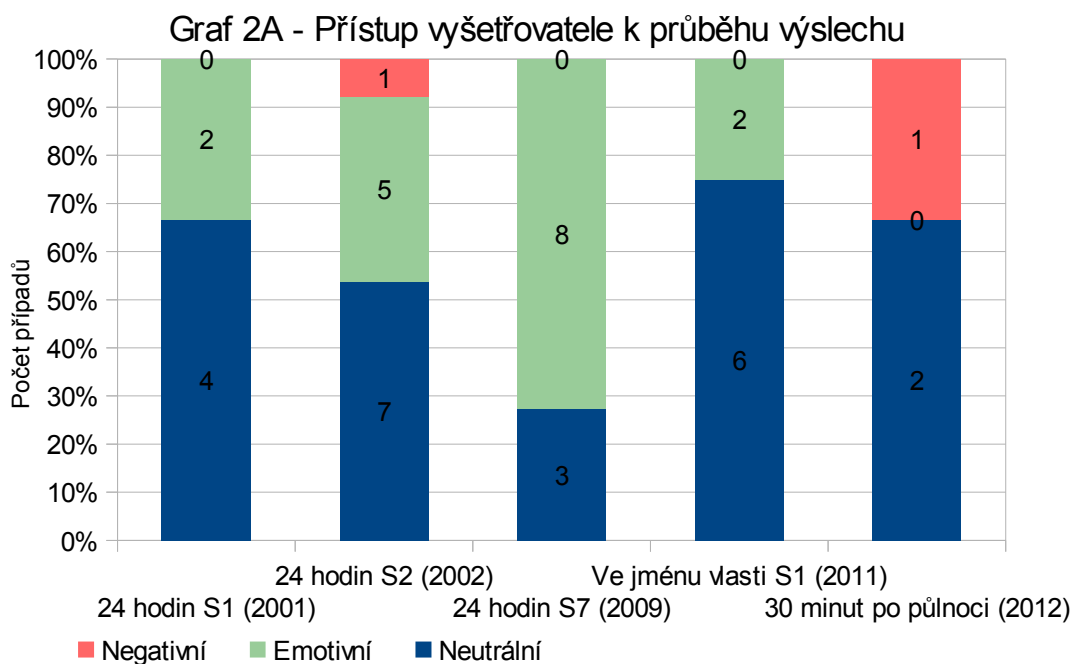
*** Sensorické zmatení zahrnuje manipulaci s teplotou při výsledku, zkarývání zraku a stresové polohy

**** Minimálně v jednom zkokumentovaném případě

Příloha č. 7

Příloha č. 8

Příloha č. 9

